

Warszawa, dnia 26 listopada 2019 r.

SEP – D/6.2-8

**Oświadczenie w sprawie promulgacji i wejścia w życie
*Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski
o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich
z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego***

W związku z udzieleniem w dniu 4 listopada 2019 r. przez Kongregację ds. Biskupów *recognitio* dla Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski *o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego* z dnia 8 października 2019 r., w dniu dzisiejszym, tj. 26 listopada 2019 r., poprzez zamieszczenie ww. Dekretu na oficjalnej stronie internetowej Konferencji Episkopatu Polski (www.episkopat.pl) w zakładce AKTA KEP, następuje jego prawna promulgacja.

Na mocy uchwały nr 9/385/2019 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 18 listopada 2019 r. Dekret ogólny *o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego* wejdzie w życie 1 czerwca 2020 r.

+ *Stanisław Gądecki*
Arcybiskup Metropolita Poznański
Przewodniczący KEP

+ *Artur G. Miziński*
Sekretarz Generalny KEP

KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI

Dekret ogólny o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego

Jednym z ważnych aspektów przygotowania do zawarcia małżeństwa jest – na etapie przygotowania bezpośredniego – kanoniczne stwierdzenie zdolności prawnej nupturientów oraz dopełnienie wszystkiego, co jest wymagane, by małżeństwo mogło być zawarte zgodnie z nauczaniem i prawem Kościoła, czyli ważnie i godziwie (kan. 1066)¹. Ta część formacji zwana jest badaniem (rozeznaniem) kanonicznym lub egzaminem narzeczonych. Za jego przeprowadzenie odpowiedzialny jest proboszcz tej parafii, do której zgodnie z prawem zgłaszają się nupturienci, aby został sporządzony protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich przed zawarciem małżeństwa.

Niniejszy dekret odnosi się zasadniczo do wymogów formalno-kanonicznych i nie reguluje problematyki katechez przedmażeńskich oraz innych aspektów troski duszpasterskiej o przygotowanie do zawarcia małżeństwa. Obowiązujące w tej dziedzinie zasady znajdują się w innych dokumentach Konferencji Episkopatu Polski². Dekret niniejszy, wydany przez Konferencję Episkopatu Polski podczas 384. Zebrania Plenarnego w dniu 8 października 2019 r., na podstawie kan. 1067 i 455, stanowi wyjaśnienie i uzupełnienie przepisów zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego oraz innych aktach prawnych, aplikując w warunkach polskich przepisy prawa powszechnego.

Aktualizacja dotąd obowiązujących przepisów wynika ze zmieniających się warunków życia, na co zwrócił uwagę Synod Biskupów na zgromadzeniach odbytych w latach 2014–2015.

Celem egzaminu przedślubnego narzeczonych jest rozeznanie ich sytuacji prawnej i upewnienie się o należyтым przygotowaniu do zawarcia małżeństwa. W szczególności duszpasterz winien wykluczyć istnienie przeszkód zrywających, a gdyby takie zachodziły, winien w imieniu narzeczonych wystąpić do właściwej władzy kościelnej o udzielenie dyspensy, gdy jest ona możliwa. Należy także podjąć odpowiednie starania w celu upewnienia się, że nupturienci mają właściwą intencję zawarcia małżeństwa zgodnie z Bożym zamysłem i ustanowieniem, a konsens małżeński będzie wolny od wad. Należy również stwierdzić, czy nupturienci nie są objęci innymi zakazami zawierania małżeństwa oraz czy duchowny, który ma asystować przy zawarciu małżeństwa, posiada odpowiednie uprawnienia. Trzeba wreszcie wypełnić wszystko, co wiąże się ze skutkami cywilnymi małżeństwa kanonicznego.

Obowiązkiem duszpasterza przeprowadzającego badanie narzeczonych jest zebranie i zweryfikowanie wymaganych dokumentów i w razie potrzeby przesłanie ich do parafii, w której małżeństwo będzie zawierane. Należy także zadbać o zachowanie formy

¹ Jeśli nie zaznaczono inaczej, skrót „kan.” odsyła do odpowiedniego kanonu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.

² Zob. Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin z 1 maja 2003 r., zwłaszcza nr 18-36 oraz Dokument „Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie” z 1 września 2009 r. zwłaszcza nr 97-104.

kanonicznej, która stanowi warunek ważnego zawarcia małżeństwa. Spotkania proboszcza z narzeczonymi zawsze mają charakter zarówno prawny, jak i duszpasterski – obu tych aspektów nie można od siebie oddzielać ani przeciwstawiać. Dopełnienie formalno-kanonicznych wymogów jest prawdziwą powinnością duszpasterzy, którzy do tej troski są zobowiązani ze sprawiedliwości. Kapłan przygotowujący i dopuszczający narzeczonych do małżeństwa winien mieć moralną pewność, że będzie ono zawarte ważne i godziwie. Wymaga tego szacunek dla świętości małżeństwa, które w przypadku zawierania go przez dwoje ochrzczonych posiada rangę sakramentalną.

I. Ogólne zasady kanonicznego weryfikowania zdolności prawnej narzeczonych

1. Kandydaci do małżeństwa winni zgłosić się do właściwej kancelarii parafialnej nie później niż trzy miesiące przed ślubem w celu rozważnego i spokojnego podjęcia przygotowania bezpośredniego do ślubu, ewentualnego uzupełnienia katechezy przedmałżeńskiej i starannego dopełnienia formalności urzędowych. W czasie pierwszego spotkania w kancelarii z narzeczonymi duszpasterz poinformuje ich o wymogach przygotowania bezpośredniego do małżeństwa oraz o tym, jakie winni przygotować dokumenty i umówi się z nimi na nieodległy termin celem sporządzenia protokołu przedślubnego. Należy mieć na względzie, iż ważność „Zaświadczenia”, które nupturienti winni uzyskać w Urzędzie Stanu Cywilnego, aby ich małżeństwo miało skutki cywilne, wynosi sześć miesięcy. Dlatego terminy przeprowadzenia rozmowy kanonicznej i zawarcia małżeństwa należy uzgodnić tak, by małżeństwo było zawarte przed ostatnim dniem ważności „Zaświadczenia” z USC, pamiętając jednak o tym, iż bez przedłożenia wspomnianego dokumentu duszpasterz nie powinien przystępować do formalności przedślubnych. W uzasadnionych przypadkach proboszcz może odstąpić od tego wymogu, zobowiązując nupturientów do doręczenia „Zaświadczenia” nie później niż dwa miesiące przed planowaną datą zawarcia małżeństwa.

2. Duszpasterz nie może ograniczyć się do formalnego wypełnienia protokołu rozmów kanoniczno-duszpasterskich przed zawarciem małżeństwa (protokołu przedślubnego – formularz 1), lecz powinien przeprowadzić z narzeczonymi rozmowę duszpasterską, której celem winno być „pogłębione poznanie tajemnicy Chrystusa i Kościoła, znaczenia łaski i odpowiedzialności chrześcijańskiego małżeństwa, jak również przygotowanie do podjęcia czynnego i świadomego udziału w liturgicznym obrzędzie zaślubin” (zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, nr 67). Spotkanie powinno rozpocząć się propozycją wspólnej modlitwy kapłana i narzeczonych. Po swobodnej rozmowie z narzeczonymi duszpasterz winien zadawać pytania każdemu z nich osobno, przynajmniej w tych kwestiach, które nie są tylko zwykłym pozyskaniem danych personalnych. Ten wymóg uzasadniony jest jednym z ważniejszych celów badania kanonicznego, mianowicie ochroną przed dopuszczeniem do zawarcia nieważnego małżeństwa. Rozmowa na osobności sprzyja szczerzej wypowiedzi, co z pewnością ułatwi ocenę stopnia przygotowania narzeczonych do małżeństwa oraz zmniejszy niebezpieczeństwo podstępu i przymusu, jak również symulacji konsensu.

3. Odnotowując odpowiedzi duszpasterz winien unikać lakonicznego zapisywania ich w formie „tak” lub „nie”, ale ma dołożyć starań, by zapis protokołu oddawał możliwie jak

najpełniej intencje nupturientów, zwłaszcza w kwestiach odnoszących się do konsensu małżeńskiego oraz małżeństw mieszanych. Wszystko, co byłoby istotne, a wykraczałoby poza rubryki protokołu, należy zwięźle opisać na marginesie protokołu lub w załączonej doń odrębnej notatce.

4. Przed rozpoczęciem zadawania pytań przewidzianych w protokole, duszpasterz winien odebrać od narzeczonych przysięgę mówienia prawdy, zgodnie z rotą zamieszczoną w protokole. Przysięga ta ma na celu podkreślenie doniosłości badania kanonicznego nupturientów w kontekście ważności małżeństwa, zaakcentowanie odpowiedzialności i wzmocnienie wiarygodności narzeczonych odpowiadających na pytania duszpasterza. Ponieważ przysięga jest wezwaniem Pana Boga na świadka prawdy (kan. 1199 § 1), należy traktować ją z właściwą powagą, jako akt religijny, nie zaś tylko formalny wymóg, a do jej złożenia trzeba przygotować księgę Pisma św. oraz krucyfiks. Gdyby któreś z narzeczonych odmówiło złożenia przysięgi w ogóle lub nie chciało traktować jej jako aktu religijnego czy chrześcijańskiego, należy odnotować ten fakt na marginesie protokołu. Odmowa złożenia przysięgi z zasady nie powinna być przyczyną odstąpienia od przygotowania do małżeństwa, ale fakt ten winien być okazją do zwrócenia uwagi narzeczonym na ewentualne trudności, z jakimi mogą się zmierzyć w przyszłym małżeństwie.

5. Ze względu na to, że przeprowadzenie rozeznania kanonicznego jest prawem i obowiązkiem duszpasterza parafii, nie może on tego zaniechać nawet mając moralną pewność, że ważnemu i godziwemu zawarciu małżeństwa nic nie stoi na przeszkodzie. Na rozmowę przedślubną z narzeczonymi duszpasterz winien poświęcić czas stosowny do wagi tego zadania, które nie może być bagatelizowane ani zlecane komuś innemu. Dopuszczenie do zawarcia małżeństwa wbrew zakazowi prawa, nawet jeśli zachowanie konkretnego przepisu odnosiłoby się jedynie do godziwości, a nie do ważności, oznaczałoby lekceważenie i brak poszanowania wobec małżeństwa ze strony duszpasterza. Dlatego każdy kapłan winien posiadać wystarczającą wiedzę z zakresu obowiązujących przepisów prawa kanonicznego.

6. Podczas rozmowy z nupturientami wymaga się zachowania dyskrecji i kultury, uszanowania godności i intymności osób, zwłaszcza przy stawianiu niektórych pytań (kan. 220). Duszpasterzowi nie wolno upubliczniać informacji, które posiada z tej rozmowy.

7. Dopóki nie zostaną dopełnione wszystkie wymogi przewidziane prawem, zwłaszcza w tych sytuacjach, w których wymagana jest dyspensa lub zezwolenie ordynariusza miejsca, duszpasterzowi nie wolno czynić wiążących obietnic i utrzymywać narzeczonych w przekonaniu, że zawarcie przez nich małżeństwa jest możliwe. Pozwoli to uniknąć przykrych rozczarowań i strat moralnych oraz materialnych, gdyby okazało się, że nupturienti nie mogą zawrzeć małżeństwa ze względu na istniejącą przeszkodę lub zakaz.

II. Parafia przeprowadzenia rozmów kanoniczno-duszpasterskich i zawarcia małżeństwa

8. Zasadą jest, iż badanie kanoniczne narzeczonych przeprowadza się w parafii, w której małżeństwo ma być zawarte, czyli zasadniczo w parafii, w której jedno z narzeczonych posiada stałe lub tymczasowe zamieszkanie albo faktyczny miesięczny pobyt (kan. 1115). Należy mieć na uwadze, że faktyczne zamieszkanie w myśl przepisów prawa kanonicznego może nie być tożsame z urzędowym zameldowaniem osoby. Stąd też parafią

uprawnioną do przeprowadzenia badania jest wyłącznie ta, na terenie której rzeczywiście mieszka przynajmniej jedno z nupturientów (a nie parafia urodzenia, chrztu lub pochodzenia). Dotyczy to także osób, które zamieszkują za granicą, nawet gdyby zawarcie małżeństwa miało mieć miejsce w Polsce. Duszpasterz nie może odmawiać przeprowadzenia rozeznania kanonicznego, jeśli nupturient spełnia kryteria zamieszkania przyjęte w prawie kanonicznym (kan. 102). Duszpasterzem właściwym dla tułaczy (kan. 100) jest proboszcz parafii, w której oni aktualnie przebywają.

9. Za regułę należy uznać zawarcie małżeństwa w parafii jednego z nupturientów. Przemawiają za tym głębokie racje duszpasterskie, w myśl których własna parafia jest – po rodzinie – podstawową wspólnotą Kościoła oraz pierwszą szkołą wiary, modlitwy i życia sakramentalnego. Pierwszeństwem cieszy się kościół parafialny. W innym kościele lub kaplicy małżeństwo wolno zawrzeć za zezwoleniem ordynariusza miejsca lub proboszcza (kan. 1118 § 1).

10. Jeśli narzeczeni mają słuszne powody, by zawrzeć małżeństwo w parafii innej niż parafia ich stałego lub tymczasowego zamieszkania albo miesięcznego pobytu, winni uzyskać zezwolenie własnego proboszcza lub ordynariusza miejsca (formularz 9). Takiego zezwolenia nie powinno się im odmawiać bez poważnej przyczyny, ani uzależniać wydania go od spełnienia wymagań, których nie przewiduje prawo kanoniczne. Po udzieleniu zezwolenia obowiązek przeprowadzenia badania kanonicznego narzeczonych przechodzi na proboszcza parafii, w której małżeństwo ma być zawarte, chyba że będzie ono zawierane w kościele nieparafialnym (rektoralnym lub zakonnym) – w takim przypadku protokół przedmałżeński winien być sporządzony w parafii zamieszkania któregoś z nupturientów. Podobnie należy uczynić, jeśli dokonanie tego w parafii zawarcia małżeństwa byłoby dla nupturientów znacznie utrudnione (np. z powodu dużej odległości). Niezależnie od powyższego, proboszcz miejsca zamieszkania nupturientów może podjąć się przeprowadzenia badania kanonicznego narzeczonych i przygotowania ich do zawarcia małżeństwa.

11. Jeśli ze słusznej i uzasadnionej przyczyny małżeństwo ma być zawarte w innej parafii, aniżeli ta, w której spisuje się protokół przedślubny, ten kto przeprowadził egzamin przedślubny winien powiadomić autentycznym dokumentem, zwanym w Polsce „licencją” (formularz 7_pl) proboszcza, który będzie asystował przy zawieraniu małżeństwa o wyniku rozeznania kanonicznego, zaświadczając, iż nic nie stoi na przeszkodzie do ważnego i godziwego zawarcia małżeństwa (kan. 1070). Jeśli małżeństwo ma być zawarte w kościele nieparafialnym, licencję należy przekazać proboszczowi parafii, na terenie której kościół ów się znajduje. Dotyczy to także przypadku, gdy wystawiającym licencję jest proboszcz personalny (np. kapelan wojskowy). Jeśli licencja jest udzielana za granicą, należy posłużyć się dokumentem w języku łacińskim (formularz 7_lat), który po uzyskaniu *nihil obstat* miejscowej kurii diecezjalnej jest przesyłany przez tę kurię do kurii diecezji, w której ma zostać zawarte małżeństwo.

12. W przypadku, gdy są wystarczające racje, aby małżeństwo było zawierane w Polsce, a jedno z narzeczonych lub oboje narzeczeni nie mogą uczestniczyć w przygotowaniu do małżeństwa w Polsce, wówczas przygotowanie do małżeństwa osoby mieszkającej za granicą winno być dokonane przez proboszcza za granicą, który także winien rozeznąć kwestię cywilnych skutków małżeństwa. Do tego proboszcza należy nie tylko stwierdzenie stanu wolnego i braku innych przeszkód do zawarcia małżeństwa, ale także

przygotowanie bliższe do małżeństwa. Po dokonaniu powyższego, proboszcz winien wydać odpowiednią deklarację (licencję), którą prześle, za pośrednictwem swojej kurii diecezjalnej, do właściwej kurii diecezjalnej w Polsce, która, po otrzymaniu licencji, upoważni proboszcza w Polsce do asystowania przy zawieraniu małżeństwa, biorąc także pod uwagę kwestię cywilnych skutków małżeństwa. Gdyby taka deklaracja (licencja), wydana za granicą – zawsze jednak z odpowiednią autoryzacją tamtejszej kurii diecezjalnej – byłaby przesłana bezpośrednio do proboszcza w Polsce, winien on niezwłocznie przedstawić otrzymaną licencję w swojej kurii diecezjalnej w celu otrzymania zezwolenia ze strony własnego ordynariusza miejsca. Proboszcz parafii, w której w Polsce będzie zawierane małżeństwo, odpowiednio wcześniej poinformuje nupturientów, że dokumenty zza granicy winny być przesłane do Polski nie później niż na miesiąc przed planowanym terminem ślubu”

13. Małżeństwo sakramentalne winno być zawierane w miejscu świętym, a więc w kościele lub kaplicy (kan. 1118 § 1). Zezwolenia na celebrowanie tego sakramentu poza miejscem świętym może udzielić ordynariusz miejsca (kan. 1118 § 2), a gdyby łączyła się ona ze sprawowaniem Eucharystii, biskup diecezjalny (zob. Instr. *Redemptionis Sacramentum*, 108). Nie powinno się zezwalać na zawieranie małżeństwa poza miejscem świętym bez poważnej przyczyny, której nie mogą stanowić racje natury komercyjnej czy wynikające z ekstrawagancji, próżności lub naśladowania zwyczajów obcych tradycji katolickiej.

III. Zapowiedzi

14. Zamierzone małżeństwo, które nie jest sprawą prywatną, ale społeczną, należy ogłosić w parafiach aktualnego zamieszkania narzeczonych. Celem głoszenia zapowiedzi jest powiadomienie o planowanym małżeństwie wspólnoty parafialnej, a także stworzenie możliwości, by wierni mogli wyjawic ewentualne znane im przeszkody sprzeciwiające się zawarciu danego małżeństwa. Publikowanie zapowiedzi należy połączyć z modlitwą wspólnoty parafialnej za przygotowujących się do małżeństwa (np. w modlitwie wiernych).

15. Zapowiedzi ogłasza się w formie pisemnej przez umieszczenie ich w gablocie ogłoszeń parafialnych w ciągu ośmiu dni, tak by były tam uwidocznione przynajmniej przez dwie kolejne niedziele, lub w niedzielę i święto obowiązujące. Ten sam obowiązek można spełnić przez ogłoszenie ustne podczas liczniej uczęszczanych nabożeństw parafialnych, w kolejne dwie niedziele lub w niedzielę i święto obowiązujące. Do wiadomości – zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej – podaje się jedynie imiona i nazwiska oraz parafię zamieszkania tych, którzy mają zamiar zawrzeć małżeństwo.

16. Obowiązek wygłoszenia zapowiedzi ma proboszcz aktualnego zamieszkania każdej ze stron (zob. kan. 102 § 1). Jeżeli narzeczeni mieszkają w parafii krócej niż sześć miesięcy, zapowiedzi należy wygłosić także w poprzednim miejscu (lub miejscach) stałego zamieszkania nupturientów po osiągnięciu przez nich pełnoletniości. W przypadku chrześcijan niekatolików mieszkających w Polsce należy zwrócić się do ich właściwych pasterzy o wygłoszenie zapowiedzi, jeżeli tego wymaga prawo własnej wspólnoty religijnej, do której należą. Nie publikuje się zapowiedzi w miejscu zamieszkania nupturientów nieochrzczonych oraz tych, którzy wystąpili z Kościoła katolickiego. Nie prosi się o publikację zapowiedzi także w przypadku nupturientów katolików, którzy mają zamieszkanie kanoniczne w diecezji za granicą, w której według własnego prawa

partykularnego nie publikuje się zapowiedzi.

17. Jeśli zapowiedzi mają być głoszone w innej parafii niż ta, w której jest spisywany protokół przedślubny, proboszcz winien zwrócić się z pisemną prośbą o ich wygłoszenie (formularz 6). Gdy to zostanie dokonane, właściwy proboszcz powiadamia na piśmie o wygłoszeniu zapowiedzi, ewentualnych zgłoszeniach przeszkód lub ich braku, parafię, w której odbywa się badanie kanoniczne narzeczonych. Fakt wygłoszenia zapowiedzi i ich rezultat należy udokumentować w księdze zapowiedzi.

18. Ordynariusz miejsca w uzasadnionych przypadkach może zwolnić z obowiązku ogłaszania zapowiedzi (formularz 6a). Można, a w niektórych przypadkach wręcz powinno się skorzystać z tej możliwości, jeśli przedłożone dokumenty nie budzą wątpliwości co do stanu wolnego i braku innych przeszkód małżeńskich pomiędzy nupturientami, a ogłaszanie zapowiedzi powodowałoby dla nich dużą niedogodność (np. obawa zniesławienia w sytuacji, gdy mieszkający ze sobą od dłuższego czasu nupturienti w społeczności wiernych uchodzili za małżeństwo albo sytuacja osób po kanonicznym stwierdzeniu nieważności poprzedniego małżeństwa).

IV. Dokumenty

19. W celu identyfikacji tożsamości każde z nupturientów winno przedstawić *dowód osobisty* względnie inny dokument tożsamości zaopatrzone w fotografię i zawierający: dane personalne, datę i miejsce urodzenia oraz imiona rodziców.

20. Bardzo ważnym dokumentem jest *świadcstwo chrztu* (metryka chrztu) każdego z nupturientów. Potwierdza ono przyjęcie chrztu oraz – jeśli chodzi o katolików – także status kanoniczny (kan. 535 § 2), a przede wszystkim stwierdza stan wolny osoby, o ile nie zostało wystawione wcześniej niż sześć miesięcy przed zgłoszeniem się nupturientów do duszpasterza i zawiera adnotację o braku wzmianki o zawartym małżeństwie, względnie o prawomocnym stwierdzeniu nieważności lub rozwiązaniu wcześniej zawartego małżeństwa. Jeśli nupturient był ochrzczony w parafii, w której odbywa się badanie kanoniczne, duszpasterz weryfikuje jego chrzest i stan wolny w księdze ochrzczonych i wpisuje odpowiednie dane bezpośrednio do protokołu, bez potrzeby wystawiania świadectwa chrztu. Fakt wystawienia świadectwa chrztu do celów małżeńskich winien zostać zaznaczony w księdze ochrzczonych poprzez umieszczenie w rubryce „uwagi” adnotacji następującej treści: „wydano świadectwo do ślubu (*data*)”. Gdyby ta sama osoba zwróciła się kolejny raz po świadectwo chrztu do zawarcia małżeństwa, nie powinno się odmawiać jej tego dokumentu, ale powód odstąpienia od poprzednich planów należy wyjaśnić, a w razie pojawienia się uzasadnionych wątpliwości powiadomić o nich proboszcza parafii, w której będzie spisywany protokół lub ordynariusza miejsca.

21. Świadectwa chrztu należy żądać także od ochrzczonych niekatolików, jednak należy mieć na względzie, iż dokumentuje ono tylko przyjęty chrzest, nie stanowi zaś dowodu stanu wolnego, który zawsze musi być potwierdzony zaprzysiężonym zeznaniem osoby, której sprawa dotyczy oraz przynajmniej dwóch świadków (zob. art. 22 i 42 niniejszego Dekretu).

22. Gdyby narzeczeni, mimo usilnych starań, nie mogli przedłożyć aktualnego świadectwa chrztu, należy odnieść się do kurii diecezjalnej, która udzieli wskazań co do

dalszego postępowania. Zgodnie z kan. 876 wystarczającym dowodem przyjęcia chrztu może być zeznanie jednego wiarygodnego świadka (rodzica, chrzestnego, świadka chrztu), a także zaprzysiężone zeznanie złożone pod przysięgą przez samego narzeczonego, jeśliby przyjął on chrzest w wieku rozeznania. Oprócz faktu chrztu należy stwierdzić także stan wolny danej osoby. W przypadku braku świadectwa chrztu w ogóle lub braku aktualnego dokumentu, stan wolny należy zweryfikować przy pomocy innych środków, przede wszystkim przez zaprzysiężone zeznanie przynajmniej dwóch wiarygodnych świadków, którzy dobrze znają nupturienta od osiągnięcia przezeń pełnoletniości (formularz 2). Nie wolno zatem zadowalać się zeznaniami osób, które znają go zaledwie krótki czas. Należy także odebrać przysięgę od samego nupturienta (formularz 3). Analogiczna procedura potwierdzenia stanu wolnego zawsze obowiązuje nupturientów nieochrzczonych, ochrzczonych niekatolików oraz tych, którzy przyjęli chrzest po osiągnięciu pełnoletniości.

23. W przypadku rozbieżności danych zawartych w akcie lub świadectwie chrztu i dokumentach cywilnych, proboszcz parafii chrztu winien podjąć kroki w celu wyjaśnienia różnic i ewentualnie aktualizacji danych, występując do kurii diecezjalnej z wnioskiem o zezwolenie na dokonanie poprawek w akcie chrztu. Nowe dane można wpisać tylko w oparciu o zezwolenie właściwej kurii diecezjalnej i w sposób przez nią wskazany. Zezwolenie na zmianę danych dotyczących płci osoby jest zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary.

24. Tym narzeczonemu, którzy nie przyjęli jeszcze sakramentu bierzmowania, należy umożliwić przyjęcie tego sakramentu, jeśli nie stoi na przeszkodzie poważna niedogodność (kan. 1065 § 1). Po właściwym przygotowaniu duszpasterz kieruje te osoby tam, gdzie według ustaleń biskupa diecezjalnego, można przyjąć ten sakrament. Należy przy tym pamiętać, że osoby pozostające w związku nieformalnym lub w małżeństwie cywilnym sakrament bierzmowania będą mogły przyjąć dopiero gdy uregulują swoją sytuację zgodnie z nauką Kościoła.

25. Narzeczeni winni przedstawić ostatnie *świadectwo ukończenia katechizacji szkolnej*. W uzasadnionych przypadkach – np. gdy chodzi o osoby starsze – proboszcz może zwolnić z obowiązku przedstawienia tego dokumentu. Gdyby ktoś z nupturientów nie uczestniczył w tej katechezie, stanowiącej przygotowanie bliższe do małżeństwa, należy zbadać, jakie były tego powody i umożliwić mu udział w katechezach uzupełniających organizowanych w ośrodkach dekanalnych lub rejonowych, zgodnie z przepisami diecezjalnymi.

26. Narzeczeni winni przedłożyć *Zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa* z Urzędu Stanu Cywilnego, wydane zgodnie z obowiązującymi przepisami, względnie odpis aktu małżeństwa cywilnego, jeśli nupturienti pozostają ze sobą w związku cywilnym. Dokumenty te winny zostać doręczone duszpasterzowi nie później niż na dwa miesiące przed planowanym terminem ślubu. Nie mając tych dokumentów duszpasterz nie może asystować przy zawieraniu małżeństwa kanonicznego bez zgody ordynariusza miejsca na asystowanie przy zawieraniu małżeństwa bez skutków cywilnych (kan. 1071 § 1, 2°). W przypadku, gdy nupturienti zawarli małżeństwo cywilne za granicą, wystarczającym jest dokument zagranicznego urzędu potwierdzający ten fakt. Duszpasterz winien jednak zachęcić narzeczonego do dokonania umiejscowienia aktu małżeństwa w polskim Urzędzie Stanu Cywilnego.

27. W przypadku zaistnienia przeszkód małżeńskich konieczny jest reskrypt odpowiedniej władzy kościelnej z udzieloną *dyspensą* od przeszkody (kan. 1078-1082).

28. W określonych przepisami prawa przypadkach wymaga się pisemnego *zezwolenia ordynariusza miejsca* na zawarcie małżeństwa względnie na asystowanie przy nim.

29. Dyspensa konieczna do ważności małżeństwa jest wymagana w następujących przypadkach:

a. dyspensa Stolicy Apostolskiej

- przy przeszkodzie święceń (kan. 1087);
- przy przeszkodzie wieczystego ślubu czystości złożonego w instytucie zakonnym na prawie papieskim (kan. 1088);
- przy przeszkodzie występku (kan. 1090);
- przy rozwiązaniu poprzedniego małżeństwa mocą władzy papieskiej (małżeństwo niedopełnione, przywilej wiary) – kan. 1142 i 1706;
- gdy dwoje katolików prosi o możliwość zawarcia małżeństwa bez zachowania formy kanonicznej.

b. dyspensa ordynariusza miejsca:

- przy przeszkodzie wieku (14 lat kobieta, 16 lat mężczyzna) – kan. 1083 § 1;
- przy przeszkodzie różnicy religii, tzn. przy małżeństwie zawieranym z osobą nieochrzczoneą (kan. 1086 § 1);
- przy przeszkodzie pokrewieństwa w trzecim i czwartym stopniu linii bocznej (kan. 1091 § 2);
- przy przeszkodzie powinowactwa w linii prostej (kan. 1092);
- przy przeszkodzie przyzwoitości publicznej (kan. 1093);
- przy przeszkodzie pokrewieństwa prawnego (kan. 1094);
- przy przeszkodzie wieczystego ślubu czystości złożonego w instytucie zakonnym na prawie diecezjalnym (kan. 1088);
- w odniesieniu do katolików wschodnich: przy przeszkodzie powinowactwa w drugim stopniu linii bocznej (kan. 809 § 1 KKKW) i przeszkodzie pokrewieństwa duchowego (kan. 811 § 1 KKKW);
- przy zawieraniu małżeństwa mieszanego bez przepisanej formy kanonicznej (z wyjątkiem małżeństwa zawieranego w Cerkwi prawosławnej – w tym wypadku dyspensa wymagana jest do godziwości) (kan. 1127 § 2).

30. Zezwolenia ordynariusza miejsca wymaga się do godziwego zawarcia małżeństwa w następujących przypadkach:

- przy zawieraniu małżeństwa mieszanego (z ważnie ochrzczoneym niekatolikiem) – kan. 1124-1125;
- przy zawieraniu małżeństwa z osobą, która wystąpiła z Kościoła katolickiego, notorycznie porzuciła wiarę katolicką, względnie uważa się za osobę niewierzącą lub uporczywie nie praktykuje (kan. 1071 § 1, 4° i § 2);
- przy zawieraniu małżeństwa, które nie będzie wywierało skutków cywilnych (kan. 1071 § 1, 2°);
- jeśli nupturient jest małoletni (nie ukończył 18 lat) – kan. 1083 § 2;
- jeśli nupturient jest tułaczem (kan. 1071 § 1, 1°), emigrantem lub jest osobą zamieszkującą za granicą;

- jeśli nupturient poprzednio pozostawał w związku (cywilnym, religijnym, nieformalnym) z inną osobą i wiąże go naturalne obowiązki wobec dzieci lub innej strony wynikające z tamtego związku (kan. 1071 § 1, 3°);
 - jeśli nupturient zawarł wcześniej małżeństwo (wyznaniowe lub cywilne) poza Kościołem katolickim;
 - przy małżeństwie osoby, której władza kościelna (ordynariusz miejsca lub sąd kościelny) zabroniła zawarcia małżeństwa (kan. 1077 § 1 i 1682 § 1, art. 251 § 1-2 Instrukcji *Dignitas connubii*);
 - gdy istnieją wątpliwości co do faktu chrztu lub ważności chrztu nupturienta;
 - przy małżeństwie zawierającym pod warunkiem dotyczącym teraźniejszości lub przeszłości (kan. 1102 § 3);
 - przy małżeństwie zawierającym tajnie (kan. 1130);
 - przy małżeństwie zawierającym przez pełnomocnika (kan. 1071 § 1, 7);
 - przy małżeństwie osoby związanej cenzurą (kan. 1071 § 1, 5);
 - gdy zachodzi potrzeba udzielenia dyspensy od ogłoszenia zapowiedzi;
 - przy małżeństwie kanonicznym zawierającym poza miejscem świętym (kan. 1118 § 2);
 - przy zastosowaniu przywileju Pawłowego (kan. 1143);
 - gdy istnieją bardzo poważne wątpliwości co do zdrowia psychicznego kandydata, jego zdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich i wolności decyzji o zawarciu małżeństwa;
 - przy małżeństwie zawierającym przez osobę, co do której stanu wolnego istnieje wątpliwość;
 - w sytuacji, gdy nupturienti zamieszkujący w Polsce wyrażają wolę zawarcia małżeństwa za granicą.
31. Pozostałe dokumenty, które należy dołączyć do protokołu przedślubnego, to:
- świadectwo uczestnictwa w katechezie przedślubnej obejmujące także spotkania w katolickiej poradni rodzinnej;
 - zaświadczenie (zaświadczenia) o wygłoszonych zapowiedziach przedślubnych lub dyspensy od nich.
32. Ponadto, w zależności od sytuacji, należy przedstawić następujące dokumenty:
- świadectwo zgonu współmałżonka (cywilne lub kościelne), jeśli nupturient jest wdowcem lub wdową;
 - odpis wyroku sądu kościelnego stwierdzającego nieważność małżeństwa wraz z dekretem wykonawczym;
 - odpis wyroku orzekającego rozwód cywilny, jeśli nupturient pozostawał wcześniej w związku cywilnym z inną osobą (dotyczy także osób po kanonicznym stwierdzeniu nieważności małżeństwa);
 - zezwolenie ordynariusza miejsca lub proboszcza, jeśli małżeństwo będzie zawierane poza którąś z uprawnionych parafii (kan. 1115);
 - zaświadczenie o przyjęciu sakramentu bierzmowania lub zaprzysiężone oświadczenie nupturienta o przyjęciu bierzmowania, jeśli brak o tym adnotacji w świadectwie chrztu (kan. 1065 § 1);
 - wymagane przez prawo przyrzeczenia i oświadczenia stron, w przypadku

- małżeństwa z osobą nieochrzczonej, małżeństw mieszanych i im podobnych;
- zeznania świadków, względnie samego nupturienta, dotyczące przyjęcia chrztu i stanu wolnego nupturienta, jeśli nie może on przedstawić aktualnego świadectwa chrztu;
- zgoda rodziców na zawarcie małżeństwa przez osobę małoletnią (kan. 1071 § 1,6°) wraz ze zgodą sądu rodzinnego;
- oświadczenie stron o braku woli zawarcia małżeństwa ze skutkami cywilnymi oraz wiedzy o konsekwencjach tego faktu, jeśli starają się o zezwolenie na zawarcie małżeństwa bez skutków cywilnych;
- kopie podań o stosowne dyspensy lub zezwolenia, jeśli takie pisma były sporządzane.

V. Przeszkody i zakazy asystowania

33. Wszelkie przeszkody i zakazy zawierania małżeństwa lub asystowania przy nim, pochodzące z prawa Bożego lub stanowiące przez prawo kościelne, winny być postrzegane w sensie pozytywnym – nie jako utrudnienia, lecz jako ochrona instytucji małżeństwa oraz dobra nupturientów i rodziny, którą zakładają, a także dobra osób trzecich i całej wspólnoty Kościoła. W taki sposób sens przeszkód i zakazów duszpasterze winni wyjaśniać wiernym.

34. Niezwykle ważną powinnością duszpasterza przeprowadzającego egzamin przedślubny narzeczonych jest wykluczenie istnienia przeszkód i zakazów, a w przypadku wykrycia okoliczności sprzeciwiających się zawarciu małżeństwa zwrócenie się do właściwej władzy o zarządzenie im zgodne z przepisami prawa. Brak należytej wiedzy w zakresie obowiązującego prawa, nierzetelność w załatwianiu spraw, nieprzestrzeganie przepisów kościelnych nie tylko poważnie obciążałyby sumienie duszpasterza, ale mogłyby również stanowić podstawę do nałożenia na niego sankcji kanonicznych w razie nagannych zaniedbań.

35. O stosowne dyspensy i zezwolenia kompetentny duszpasterz (proboszcz lub w jego zastępstwie wikariusz parafialny) winien zwracać się do właściwej kurii diecezjalnej z odpowiednim wyprzedzeniem (nie później niż dwa miesiące przed zamierzonym zawarciem małżeństwa), dokładnie przedstawiając na piśmie wszystkie dane i okoliczności, które są konieczne do rozeznania sprawy i podjęcia decyzji. Dla uzyskania dyspensy trzeba wskazać przyczynę, która powinna być proporcjonalna do wagi przepisu, od którego się dyspensuje (kan. 90 § 1). Dopóki dyspensa lub zezwolenie nie zostaną udzielone, nie można utwierdzać nupturientów w przekonaniu, że mogą zawrzeć małżeństwo. Należy pamiętać, że od niektórych przeszkód uzyskanie dyspensy nie jest możliwe, a w uzasadnionych okolicznościach nawet jeśli jest możliwe, władza kościelna ma prawo odmówić udzielenia dyspensy lub zezwolenia.

36. *Przeszkoda wieku.* Konferencja Episkopatu Polski korzystając z uprawnień wynikających z kan. 1083 § 2 ustala do godziwości małżeństwa granicę wieku określoną aktualnie obowiązującym ustawodawstwem państwowym (obecnie 18 lat, zarówno dla mężczyzn, jak i dla kobiet). Prawo polskie przewiduje, że sąd może, z ważnych powodów, zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie niepełnoletniej, która ukończyła 16. rok życia. Gdyby takie cywilne zezwolenie zostało udzielone, należy uzyskać niezależnie zezwolenie ordynariusza miejsca (formularz 15). Przed wystąpieniem o nią trzeba zapytać, czy rodzice,

względnie opiekunowie, wiedzą o zamiarze zawarcia małżeństwa i czy się na to zgadzają (kan. 1071 § 1, 6°). Zgodę rodzice winni potwierdzić na piśmie (formularz 15a). W przypadku braku zgody z ich strony duszpasterz przedstawi powody odmowy i wszystkie okoliczności ordynariuszowi miejsca. Zasadniczo należy doradzać osobom małoletnim, aby odłożyły zawarcie małżeństwa, zwłaszcza, gdy ich decyzja jest konsekwencją faktu, że spodziewają się potomstwa i istnieje obawa, że chęć zawarcia małżeństwa wynika z obawy przed zniesławieniem.

37. *Niezdolność fizyczna (impotencja)*. Niezdolne do zawarcia małżeństwa są osoby, które nie mogą dokonać stosunku małżeńskiego (kan. 1084 § 1). W wypadku wątpliwości co do istnienia przeszkody nie należy zabraniać zawarcia małżeństwa (kan. 1084 § 2). Pytania dotyczące tej przeszkody należy stawiać każdej ze stron bardzo dyskretnie, z właściwą delikatnością i szacunkiem. Wypada zaczynać od pytania o zdrowie i chęć posiadania dzieci, ponieważ przy tej okazji można ustalić, czy narzeczeni nie wykluczają potomstwa. Przypomnieć należy zasadę, że niepłodność, o ile istnieje zdolność dokonania stosunku małżeńskiego, nie przeszkadza w zawarciu małżeństwa, pod warunkiem, że nie została zatajona przed drugą stroną (kan. 1084 § 3).

38. Szczególną ostrożność należy wykazać, gdyby któreś z narzeczonych poddało się zabiegowi tzw. „zmiany płci”. Decyzję o urzędowej zmianie płci w dokumentach kościelnych podejmuje w poszczególnych przypadkach Kongregacja Nauki Wiary po zbadaniu dokumentacji medycznej. W związku z tym w takiej sytuacji nie wolno spisywać protokołu przedślubnego, ustalać daty ślubu i czynić żadnych obietnic do czasu definitywnej decyzji Kurii Rzymskiej. Należy wówczas uprzedzić narzeczonych, że ich sprawa jest wysoce skomplikowana. Nie można bowiem dopuścić do zawarcia związku między osobami tej samej płci (z punktu widzenia biologiczno-genetycznego). W tego rodzaju przypadkach należy brać też pod uwagę możliwość zaistnienia przeszkody impotencji, a także poważnych zaburzeń psychoseksualnych.

39. *Przeszkoda węzła małżeńskiego*. Podstawowym środkiem pozwalającym upewnić się, że strona nie jest związana węzłem małżeńskim, jest świadectwo chrztu wystawione nie wcześniej aniżeli pół roku przed przedstawieniem tego dokumentu duszpasterzowi. Dlatego zawsze należy żądać tego dokumentu i zachować należyłą przezorność, gdyby ktoś z niejasnych powodów zwlekał z jego przedstawieniem. Nie wolno przystąpić do sporządzania protokołu przedślubnego przed doręczeniem świadectwa chrztu świeżej daty lub przed sprawdzeniem treści aktu chrztu w księdze ochrzczonych, jeśli dochodzenie przedślubne odbywa się w parafii, w której chrzest został udzielony. Trzeba też zawsze starannie sprawdzić, czy świadectwo chrztu jest autentyczne, w razie uzasadnionych podejrzeń nie wykluczając dokonania weryfikacji tego dokumentu, np. przez kontakt z parafią, w której świadectwo zostało wystawione. Należy zwrócić uwagę, czy w rubryce „adnotacje” aktu chrztu nie ma wzmianki o zawartym małżeństwie. Nie można jednak poprzestać wyłącznie na sprawdzeniu świadectwa chrztu, nie jest ono bowiem jedynym sposobem weryfikacji stanu wolnego. Zawsze w wypadku niedającej się usunąć wątpliwości co do stanu wolnego, należy odnieść się do ordynariusza miejsca.

40. Szczególną rozważę należy okazać przy sprawdzaniu stanu wolnego osób, które nie należały do Kościoła katolickiego, a zawarły małżeństwo według prawa swego wyznania lub religii, względnie według formy cywilnej. Należy domniemywać, że takie małżeństwo

jest ważne i nierozzerwalne, niezależnie od tego, że zainteresowana osoba może utrzymywać, przedstawiając nawet stosowne dokumenty, iż uległo ono rozwiązaniu. Ma to miejsce np. w odniesieniu do małżeństw zawartych w Kościołach i Wspólnotach eklezjalnych, które zgodnie ze stosowaną u nich praktyką w określonych warunkach zgodziły się na rozwód i zezwalają na ponowne małżeństwa. W związku z powyższym zawsze, gdy któreś z takich narzeczonych zawarło wcześniej małżeństwo poza Kościołem katolickim, według jakiegokolwiek formy religijnej lub cywilnej (formularz 1a), duszpasterz winien uprzedzić nupturientów o konieczności dokładnej weryfikacji stanu wolnego i zwrócić się o zgodę ordynariusza miejsca na asystowanie przy małżeństwie, przesyłając do kurii diecezjalnej dokładny opis stanu sprawy i złożone dokumenty (formularz 18). Duszpasterzowi nie wolno ustalać z narzeczonymi daty ślubu ani czynić żadnych innych obietnic, dopóki nie otrzyma pisemnej zgody ordynariusza miejsca na asystowanie przy zawarciu małżeństwa.

41. Przy małżeństwie katolika z osobą nieochrzczonej zachodzi *przeszkoda różnicy religii* (kan. 1086 § 1). Do ważności małżeństwa konieczna jest dyspensa ordynariusza miejsca (formularz 1b, 4, 12a). Warunki jej udzielenia są analogiczne do warunków zezwolenia na zawarcie małżeństwa mieszanego i zostaną omówione poniżej (art. 70-94).

42. Stan wolny niekatolika (także nieochrzczonego) zawsze musi być potwierdzony przysięgą zainteresowanego oraz dwóch świadków, zgodnie z art. 22 niniejszego Dekretu. W niektórych przypadkach będzie wymagana w tej sprawie decyzja sądu kościelnego. Należy także starannie zweryfikować w tym celu dokumenty stwierdzające stan cywilny nupturienta, aby stwierdzić, czy nie zawarł on w przeszłości małżeństwa cywilnego. Wymagania te są konsekwencją innego niż katolickie rozumienia małżeństwa oraz braku dokumentów, które mogłyby w sposób wiarygodny potwierdzić stan wolny. W żaden sposób nie można ich odczytywać jako przejawu nieufności czy braku poszanowania dla przekonań niekatolickiego nupturienta, ponieważ ostatecznym celem podejmowania tych środków jest pragnienie, by strony mogły zawrzeć ważne małżeństwo, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego.

43. Stan wolny tych, którzy przyjęli chrzest po osiągnięciu pełnoletniości należy potwierdzić zeznaniem dwóch wiarygodnych świadków, zgodnie z art. 22 niniejszego Dekretu.

44. W przypadku osób owdowiałych jako dowodu śmierci współmałżonka należy żądać przedstawienia autentycznego dokumentu kościelnego lub świeckiego stwierdzającego zgon tej osoby. Nie wystarczy natomiast cywilne orzeczenie o uznaniu za zmarłego, lecz wymaga się wówczas, zgodnie z kan. 1707, przeprowadzenia kanonicznego procesu dotyczącego domniemanej śmierci współmałżonka.

45. Przy pytaniach stawianych wdowcom i wdowom należy delikatnie zainteresować się, czy nie czują się współwinni śmierci współmałżonka, ponieważ zgodnie z kan. 1090 może mieć wówczas miejsce *przeszkoda występku*. Zachodzi ona w przypadku małżonkobójstwa dokonanego z zamiarem zawarcia małżeństwa albo w przypadku współdziałania obojga nupturientów w zabójstwie małżonka jednego z nich.

46. Jeśli któraś ze stron otrzymała prawomocny wyrok sądu kościelnego stwierdzający nieważność poprzednio zawartego małżeństwa lub decyzję najwyższej władzy kościelnej o rozwiązaniu małżeństwa, w dostarczonej metryce chrztu winien znajdować się wyraźny zapis, iż strona jest stanu wolnego i może zawrzeć małżeństwo. Jeśli w świadectwie chrztu nie ma takiej adnotacji, należy zwrócić się do kurii diecezjalnej w celu wyjaśnienia

sprawy. W niektórych przypadkach sąd kościelny zabrania zawierania nowego małżeństwa bez zgody odpowiedniej władzy kościelnej. W takiej sytuacji należy zwrócić się do kurii diecezjalnej lub do sądu kościelnego o stosowne zezwolenie, które niekiedy może być uzależnione od pozytywnej opinii lekarza lub psychologa (formularz 17).

47. Zawsze gdy ktoś z nupturientów wcześniej zawarło małżeństwo lub związek cywilny z inną osobą, a następnie uzyskało rozwód i zamierza zawrzeć małżeństwo kanoniczne, należy uzyskać zezwolenie ordynariusza miejsca na asystowanie przy jego zawarciu (formularz 1a, 18). Wymóg ten podyktowany jest zarówno koniecznością zweryfikowania stanu wolnego takiego nupturienta, jak też wywiązywania się przezeń z naturalnych zobowiązań z poprzedniego związku. Pozostawałoby bowiem w sprzeczności z elementarnym poczuciem sprawiedliwości dopuszczenie takiej osoby do zawarcia małżeństwa kanonicznego, nie położony odpowiedniego nacisku na kwestię posiadania naturalnych zobowiązań wobec własnych dzieci, a w niektórych przypadkach także wobec osoby, z którą poprzednio był związany (była związana). Takie zobowiązania to przede wszystkim określony przez sąd świecki obowiązek alimentacyjny, czyli zabezpieczenie potrzeb materialnych własnego potomstwa (w niektórych sytuacjach także partnerki lub partnera z poprzedniego związku), ale także, w zależności od sytuacji życiowej, inne powinności, jak np. współdziałanie w trosce wychowawczej. Te sprawy należy z odpowiednią powagą podjąć w duszpasterskiej rozmowie z narzeczonymi.

48. Zawsze ilekroć z poprzedniego związku (czy to z ważnego małżeństwa, które uległo rozwiązaniu, czy z małżeństwa uznanego za nieważnie zawarte, czy ze związku cywilnego, czy też z konkubinatu lub innej nieformalnej relacji między mężczyzną a kobietą) wynikają dla nupturienta jakieś naturalne zobowiązania wobec potomstwa lub innej osoby, nie wolno duchownemu asystować przy zawarciu małżeństwa bez zezwolenia ordynariusza miejsca (kan. 1071 § 1, 3°). W tego rodzaju sytuacjach duszpasterz spisujący protokół przedślubny winien szczegółowo zapytać nupturienta o to, czy poprzedni związek jest definitywnie zakończony faktycznie i prawnie, czy uregulowano wszelkie zobowiązania zeń wynikające oraz czy i w jaki sposób nupturient wywiązuje się ze swych obowiązków. Nupturient winien przedstawić stosowne dokumenty (kopię wyroku orzekającego rozwód cywilny oraz dowody wypełniania obowiązku alimentacyjnego). W razie konieczności należy skontaktować się z osobą, z którą nupturient był wcześniej związany. W pisemnej prośbie o zezwolenie ordynariusza miejsca duszpasterz starannie przedstawi stan sprawy, zaświadczać, że ma moralną pewność, iż nupturient należycie wywiązuje się ze swych naturalnych powinności wobec dzieci względnie wobec osoby, z którą był wcześniej związany (formularz 1a, 18). Należy załączyć kopię orzeczenia rozwodu cywilnego. Duszpasterz upewni się także, czy o powyższych zobowiązaniach nupturienta wie także druga strona, zatajenie bowiem tak istotnych spraw groziłoby nieważnością małżeństwa (kan. 1098).

49. Konferencja Episkopatu Polski udziela ogólnego zezwolenia na asystowanie, bez konieczności odnoszenia się do ordynariusza miejsca, przy zawarciu małżeństwa przez osoby owdowiałe, których sytuacja jest powszechnie znana, jeśli duszpasterzowi z całą pewnością wiadomo, że nupturient sumiennie wypełnia swoje obowiązki naturalne z poprzedniego małżeństwa, a druga strona została uczciwie powiadomiona o jego powinnościach.

50. Jeśli ktoś z nupturientów zawarło wcześniej małżeństwo religijne lub związek cywilny lub pozostawało w publicznym konkubinacie z inną osobą, należy wypełnić

odpowiedni załącznik do protokołu przedślubnych rozmów kanoniczno–duszpasterskich (formularz 1a).

51. W przypadku osoby, która przed chrztem zawarła wcześniej małżeństwo z inną osobą nieochrzczoneą, należy odnieść się do ordynariusza miejsca, także w celu sprawdzenia, czy poprzednie małżeństwo może być rozwiązane na mocy przywileju wiary.

52. W przypadku przeszkód wynikających ze święceń lub ślubów złożonych w instytucie zakonnym należy żądać dyspensy udzielonej przez właściwą władzę. Nie jest wskazane, by w takich sytuacjach zawieraniu małżeństwa towarzyszyły zbytni rozgłos i wystawność.

53. Gdyby zaistniało podejrzenie, że narzeczeni są ze sobą spokrewnieni, duszpasterz powinien ustalić, czy nie zachodzi między nimi *przeszkoda pokrewieństwa* (kan. 1091). Jeśliby zaś podejrzewał, że przeszkodę zatajono, niech postara się ujawnić ją w odpowiedni sposób, zestawiając świadectwa chrztu i dokumenty cywilne, jak również badając pod przysięgą i z zachowaniem należytej dyskrecji wiarygodnych świadków. Przeszkoda zrywająca zachodzi, gdy narzeczeni są ze sobą spokrewnieni w jakimkolwiek stopniu linii prostej (np. ojciec z córką, matka z synem, dziadek z wnuczką, babka z wnukiem) oraz do czwartego stopnia linii bocznej (2 stopień: brat z siostrą; 3 stopień: wuj z siostrzenicą, stryj z bratanicą, ciotka z bratankiem lub siostrzeńcem; 4 stopień: kuzyn z kuzynką, mężczyzna z wnuczką jego brata lub siostry, kobieta z wnukiem jej brata lub siostry). Niemożliwa jest dyspensa od przeszkody pokrewieństwa w linii prostej. Nigdy nie udziela się dyspensy w drugim stopniu pokrewieństwa w linii bocznej (między rodzeństwem), nawet jeśli taki stopień pokrewieństwa jest tylko przypuszczalny. Natomiast dyspensy w 3 i 4 stopniu linii bocznej może w normalnych warunkach udzielić ordynariusz miejsca. Należy pamiętać, że przeszkoda istnieje niezależnie od tego, czy bliskość osób wynika ze zrodzenia małżeńskiego czy pozamałżeńskiego, oraz bez względu na to, czy jest publiczna lub tajna, a także niezależnie od tego, czy osoby są spokrewnione poprzez jednego wspólnego przodka, czy przez oboje rodziców (formularz 14).

54. *Przeszkoda powinowactwa* (kan. 1092), powstająca z ważnego małżeństwa, zachodzi między mężem a krewnymi żony oraz między żoną a krewnymi męża i obejmuje wszystkie stopnie linii prostej. Nieważne jest więc np. małżeństwo między ojczymem a pasierbicą, macochą a pasierbem, teściem a synową, teściową a zięciem. Dyspensy może udzielić w normalnych warunkach ordynariusz miejsca.

55. *Przeszkoda przyzwoitości publicznej* (kan. 1093), powstająca z nieważnego małżeństwa po rozpoczęciu życia wspólnego, publicznego konkubinatu lub ze związku cywilnego, w którym miało miejsce współżycie fizyczne, powoduje nieważność małżeństwa tylko w pierwszym stopniu linii prostej, a więc między mężczyzną a matką lub córką kobiety lub między kobietą a ojcem lub synem mężczyzny. Dyspensy, po wykluczeniu pokrewieństwa w linii prostej, może udzielić ordynariusz miejsca.

56. *Przeszkoda pokrewieństwa prawnego* (kan. 1094) zabrania zawierania małżeństwa między przybranymi rodzicami a ich adoptowanymi (przysposobionymi) dziećmi oraz dalszymi krewnymi w linii prostej, a także między przybranym rodzeństwem (także w przypadku, gdy jedno dziecko jest naturalne, a drugie przysposobione).

57. W przypadku przysposobionych, aby uniknąć zawarcia nieważnego małżeństwa przez osoby biologicznie spokrewnione (np. naturalne rodzeństwo), wystawiając świadectwo

chrztu należy wręczyć zainteresowanemu nupturientowi odpis zawierający dane o rodzicach adopcyjnych, tak jak widnieją w księdze ochrzczonych, natomiast pełną informację o rodzicach biologicznych przesłać – zachowując sekret – przesyłką poleconą bezpośrednio do parafii, w której ma być przeprowadzane przedślubne dochodzenie kanoniczne. Duszpasterz spisujący protokół przedślubny winien z zachowaniem należytej dyskrecji sprawdzić, czy narzeczonych nie łączy naturalne pokrewieństwo. Jeśli zainteresowana osoba nie ma świadomości, że została przysposobiona, nie należy jej o tym informować.

58. W prośbie o dyspensę od przeszkód wynikających z więzów rodzinnych i społecznych (pokrewieństwa, powinowactwa, przyzwoitości publicznej, pokrewieństwa prawnego) należy przedstawić dane spokrewnionych osób i schemat (drzewo genealogiczne – formularz 14). Należy także ukazać, jaki jest stopień zażyłości narzeczonych (czy znali się ze sobą od dzieciństwa, zamieszkiwali razem) oraz czy fakt ich pokrewieństwa lub innej relacji jest publicznie znany.

59. Jeśli jedno z narzeczonych jest katolikiem obrządku wschodniego, należy pamiętać, że obowiązujące go prawo (kan. 809 § 1 KKKW) zabrania mu ważnego zawarcia małżeństwa z powinowatym drugiego stopnia linii bocznej (małżeństwo kobiety ze swym szwagrem, mężczyzny ze swą szwagierką) oraz w wypadku pokrewieństwa duchowego (małżeństwo ze swą chrzestną lub chrzestnym, małżeństwo pomiędzy matką naturalną a ojcem chrzestnym tej samej osoby, małżeństwo pomiędzy ojcem naturalnym a matką chrzestną tej samej osoby). Dyspensy od tych przeszkód może udzielić w normalnych warunkach hierarcha miejsca nupturienta obrządku wschodniego.

60. Gdyby któreś z narzeczonych było związane cenzurą kościelną, należy odnieść się do ordynariusza miejsca (kan. 1071 § 1, 5°). Duszpasterz powinien podjąć kroki, by – jeśli to możliwe – nupturient mógł zostać zgodnie z prawem zwolniony z kary kościelnej (formularz 19).

VI. Wady konsensu

61. Ważnym zadaniem duszpasterza jest weryfikacja autentyczności konsensu małżeńskiego, jaki mają wyrazić nupturienti podczas zawierania małżeństwa. W rozmowie duszpasterskiej winien on zatem upewnić się, że oboje narzeczeni chcą zawrzeć małżeństwo prawdziwe, zgodnie z zamysłem Bożym, a więc pragną zaangażowania przez nieodwołalną zgodę małżeńską całego życia w nierozdzielnej miłości i bezwarunkowej wierności oraz gotowości do zrodzenia i wychowania potomstwa, i że nie stoi temu na przeszkodzie niezdolność psychiczna, błąd, podstęp, symulacja, przymus czy uzależnianie zawarcia małżeństwa od jakiegoś warunku.

62. Jeśli duszpasterz opierając się na solidnych podstawach stwierdzi, iż zachodzą uzasadnione i poważne wątpliwości co do zdolności psychicznej kandydata do małżeństwa ze względu na chorobę psychiczną, daleko posuniętą niedojrzałość, uwikłanie w nałogi lub inne bardzo poważne zaburzenie osobowości, winien przeprowadzić rozmowę, zarówno z obojgiem narzeczonych, jak i z każdym z nich z osobna, ze wskazaniem na dostrzegane zagrożenie. W rozmowie wyjaśni, że nieważnie zawiera małżeństwo ten, kto nie jest w stanie w sposób wolny i odpowiedzialny podjąć decyzji o zawarciu małżeństwa lub nie spełnia osobowościowych wymogów dla ważnego podjęcia małżeńskich zobowiązań. Jeśli

nupturieni nie zechcą przyjąć przestróg i dobrowolnie nie zrezygnują z planów małżeńskich, a poważnych obaw nie da się usunąć, duszpasterz zwróci się do ordynariusza miejsca o zezwolenie na asystowanie przy zawarciu takiego małżeństwa. Do prośby o zezwolenie, w której winien starannie opisać wszystkie okoliczności, należy dołączyć otrzymaną od nupturienta dokumentację z jego leczenia, jeśli takiemu się poddawał. Ordynariusz miejsca powoła biegłego i po zapoznaniu się z wydaną przez niego opinią może ewentualnie, po starannym rozważeniu sprawy, skorzystać z prawa do wydania zakazu zawarcia małżeństwa (kan. 1077 § 1). Z takiej możliwości winien jednak korzystać wyłącznie na skutek poważnej przyczyny, mając na względzie naturalne uprawnienie do zawarcia małżeństwa (kan. 1058). Należy mieć na względzie to, że zdolność psychiczną do zawarcia małżeństwa się domniemywa, jak również zasady antropologii chrześcijańskiej, uznającej zarówno słabości ludzkie, jak i możliwość doskonalenia i pracy nad sobą.

63. Jeśli w dniu ceremonii zawarcia małżeństwa wyznaczony do asystowania kapłan lub diakon stwierdzi, że nupturient jest dotknięty zaburzeniem świadomości w stopniu uniemożliwiającym mu aktualne poczytalne działanie, np. zatracił racjonalny kontakt z rzeczywistością lub znajduje się pod znacznym wpływem alkoholu czy narkotyków, w takich okolicznościach nie może asystować przy zawarciu małżeństwa.

64. Aby wykluczyć niebezpieczeństwo podstępnego wprowadzenia w błąd (kan. 1098), duszpasterz winien zapytać każdego z narzeczonych osobno, czy któreś z nich nie tai przed drugim czegoś, co mogłoby w przyszłości zakłócić w sposób poważny wspólnotę życia małżeńskiego. Dotyczyć może to np. świadomego zatajenia bezpłodności lub innych poważnych chorób, zwłaszcza zakaźnych i dziedzicznych, a także schorzeń psychicznych lub nałogów, wprowadzenia w błąd odnośnie do ojcostwa poczętego dziecka, ukrycia posiadania pozamałżeńskiego potomstwa, zatajenia popełnienia poważnego przestępstwa czy też innych poważnych obciążeń natury moralnej lub finansowej będących konsekwencją dotychczasowego życia. Gdyby podczas rozmowy duszpasterskiej wyszło na jaw, iż któreś z narzeczonych nie jest świadome tego typu faktów, należy przerwać spisywanie protokołu i dać nupturientom możliwość wyjaśnienia sobie tych kwestii, a po upływie stosownego czasu (co najmniej kilku dni) można powrócić do przygotowania do małżeństwa, o ile nupturieni nadal będą pragnęli je zawrzeć. O wszystkich tych okolicznościach należy uczynić adnotację w protokole.

65. Podczas badania kanonicznego kandydatów do małżeństwa duszpasterz winien ustalić, czy któreś z narzeczonych nie wyklucza nierozzerwalności małżeństwa, jego jedności (monogamicznego charakteru i obowiązku wierności małżeńskiej), godności sakramentalnej lub ukierunkowania małżeństwa na dobro małżonków oraz na zrodzenie i wychowanie potomstwa. Winien upewnić się zatem, że narzeczeni chcą rzeczywiście zawrzeć związek nierozzerwalny, a więc na całe życie, jeden, tj. z odrzuceniem wszelkiej niewierności małżeńskiej i gotowy do przyjęcia potomstwa, jeżeli Pan Bóg nim ich obdarzy. Nie wyklucza to rozumnego planowania rodziny zgodnie z zasadami nauki katolickiej. Dlatego duszpasterz z powagą zada wszystkie pytania przewidziane w protokole, dodając także pytania uzupełniające, i starannie odnotuje odpowiedzi narzeczonych. Gdyby któreś z nich odrzucało jakiś istotny przymiot lub cel małżeństwa albo jego sakramentalną godność, duszpasterz winien wyjaśnić, że elementy te są nieodzowne do ważnego zawarcia małżeństwa, a ich wykluczenie groziłoby jego nieważnością. Gdyby pomimo podjętych kroków któreś

z narzeczonych wyraźnie i formalnie dawało do zrozumienia, że odrzuca to, co Kościół chce dopełnić sprawując obrzęd małżeństwa ochrzczonych, duszpasterz nie może dopuścić narzeczonych do obrzędu zawarcia małżeństwa ani sam asystować przy zawarciu małżeństwa, które i tak byłoby nieważne. Winien przy tym uświadomić zainteresowanych, że w tym stanie rzeczy nie Kościół, ale oni sami stanowią przeszkodę do sprawowania obrzędu, o który proszą (zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, nr 68). O wszystkim należy uczynić wzmiankę na marginesie protokołu lub w załączonej doń odrębnej notatce.

66. W przypadku, gdy nupturienti stwierdzają, że dopuszczają możliwość rozejścia się, należy ustalić, czy ich intencją jest co najwyżej zastosowanie separacji, czy też dopuszczają możliwość wejścia w nowe związki. Samo dopuszczenie separacji nie sprzeciwia się nierozzerwalności małżeństwa.

67. Pytań o istotne przymioty i cele małżeństwa nie wolno pominąć także wówczas, gdy któreś z nupturientów nie jest katolikiem lub deklaruje się jako niewierzący, a jego pojmowanie małżeństwa odbiegałoby znacznie od doktryny katolickiej, np. w kwestii nierozzerwalności. Jest wymogiem prawa Bożego, obowiązującego również ochrzczonych niekatolików i osoby nieochrzczone, aby zawierając ważne małżeństwo mieli wolę wiernego i otwartego na potomstwo trwania w nim aż do śmierci.

68. Szczególną uwagę należy również zwrócić na to, czy narzeczeni nie zawierają małżeństwa pod jakimś warunkiem, a więc czy nie uzależniają ważności małżeństwa od czegoś, co już się wydarzyło, a co pozostaje im jeszcze nieznanne, lub dopiero ma się wydarzyć (taką sprawą może być np. miejsce przyszłego zamieszkania małżonków). Małżeństwa zawierane pod warunkiem dotyczącym przyszłości nie mogą być ważne zawarte. Warunek dotyczący teraźniejszości lub przeszłości, zgodnie z kan. 1102 § 2 powoduje, że małżeństwo jest ważne lub nie, zależnie od istnienia lub nieistnienia przedmiotu warunku. Małżeństwo takie można zawrzeć godziwie jedynie za pisemną zgodą ordynariusza miejsca (§ 3). Jeżeli nupturient oświadczy, że uzależnia lub zamierza uzależnić swoją zgodę małżeńską od zastrzeżeń lub warunków dotyczących przyszłości, duszpasterz winien nakłonić go do odwołania warunku. Jeżeli nupturient nie chce tego uczynić, nie można dopuścić go do zawarcia małżeństwa. Jeżeli natomiast warunek odwoła, duszpasterz powinien odnotować to w protokole. Taką samą rozmowę należy przeprowadzić i z drugim nupturientem odnotowując jego stanowisko. Gdyby któreś z narzeczonych należało do obrządku wschodniego, należy pamiętać, że obowiązujące je prawo wyklucza zawarcie ważnego małżeństwa pod jakimkolwiek warunkiem (kan. 826 KKKW).

69. Duszpasterz winien upewnić się, że nupturienti pragną zawrzeć małżeństwo dobrowolnie i bez żadnego przymusu (kan. 1103). Dlatego winien zapytać każdego z narzeczonych osobno, czy komuś innemu nie zależy w sposób szczególny na zawarciu tego małżeństwa i czy narzeczeni sami osobiście i bez żadnego ubocznego wpływu decydują się na ten krok. Nie wolno zadowolić się przeczącymi odpowiedziami, lecz należy zadać jeszcze inne pytania, zależnie od okoliczności, by pełniej wyjaśnić konkretną sytuację, szczególnie tam, gdzie można podejrzewać ograniczenie wolności, np. wskutek nacisku ze strony rodziców czy presji środowiska, mając na względzie konkretne uwarunkowania i osobowość narzeczonych, którzy mogą być podatni na tego rodzaju naciski.

VII. Małżeństwa mieszane i im podobne

70. *Małżeństwa mieszane*, czyli małżeństwa zawierane przez katolików z ochrzczonymi niekatolikami, są zabronione bez wyraźnego zezwolenia ordynariusza miejsca (kan. 1124 – formularz 12b i 4). Zakaz ten motywowany jest przede wszystkim trudnościami w istotnych sferach, jakie z dużym prawdopodobieństwem mogą napotkać małżonkowie, których dzieli różnice wyznaniowe. Dramat podziału chrześcijan przenosi się w tym przypadku na ich własną rodzinę. Potencjalne trudności, z jakimi muszą się zmierzyć małżonkowie, to przede wszystkim: rozbieżności w pojmowaniu małżeństwa, zagrożenie wierności względem własnego Kościoła i niebezpieczeństwo indyferentyzmu religijnego, utrudnienie praktyki wiary, trudność w religijnym wychowaniu potomstwa. Kościół udziela zezwolenia na zawarcie tego rodzaju małżeństwa, jeśli istnieje słuszna i rozumna przyczyna oraz wykluczone zostaje realne niebezpieczeństwo utraty wiary katolickiej przez katolickiego małżonka, a także zagwarantowane są jego prawa w odniesieniu do praktykowania wiary i wychowania potomstwa.

71. Podczas przygotowania do zawarcia małżeństwa mieszane należy kłaść nacisk na pozytywne aspekty tego, co dla małżonków jako chrześcijan jest wspólne w życiu łaski, wiary, nadziei i miłości oraz innych wewnętrznych darów Ducha Świętego. Każde z małżonków, kontynuując wiernie swoje zaangażowanie chrześcijańskie i wprowadzając je w praktykę, powinno dążyć do tego, co może prowadzić do jedności i harmonii, nie pomniejszając przy tym rzeczywistych różnic oraz unikając postawy indyferentyzmu religijnego. Duszpasterz winien także, w miarę możliwości, nawiązać kontakt z szafarzem z innego Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej, nawet jeśli to nie zawsze przychodzi z łatwością.

72. Aby przyczynić się do większego wzajemnego zrozumienia i harmonii, każde z narzeczonych powinno starać się lepiej poznać przekonania religijne drugiej strony oraz naukę i praktyki religijne jej Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej.

73. Te same zasady co w przypadku małżeństw mieszanych należy stosować do małżeństw zawieranych przez katolików z osobami nieochrzczonymi (kan. 1086 § 2). Należy jednak mieć na względzie, że różnice, a zatem i ewentualne zagrożenia, między małżonkami, których nie łączy wiara w Chrystusa, są o wiele większe niż w małżeństwie chrześcijańskim. Dlatego w przypadku małżeństwa z niechrześcijaninem zachodzi *przeszkoda zrywająca różnicy religii*, a bez dyspensy ordynariusza miejsca małżeństwo takie byłoby nieważne (formularz 12a i 4).

74. Zezwolenie ordynariusza miejsca na asystowanie przy zawieraniu małżeństwa należy uzyskać również przy małżeństwach zawieranych przez katolików, którzy *odstąpili od Kościoła*, ochrzczonych katolików deklarujących się jako *niewierzący* oraz tych katolików, którzy uporczywie *nie praktykują wiary* (kan. 1071 § 2 – formularz 12b i 5). W sprawach dotyczących zawarcia małżeństwa wszyscy oni są zrównani z niekatolikami. Racje, dla których wymaga się takiego zezwolenia, są analogiczne do omówionych przy małżeństwach mieszanych, a zagrożenia dla wiary strony katolickiej i potomstwa w przypadku małżeństwa z osobą, która z rozmysłem porzuciła wiarę katolicką mogą być nawet większe niż w przypadku małżeństwa zawieranego z kimś, u kogo w uzasadniony sposób można domniemywać istnienie dobrej wiary i nie ma sprzeniewierzenia się poprzednio

zaakceptowanym przekonaniom.

75. W rozmowie z narzeczonymi duszpasterz winien z powagą podjąć zagadnienie trudności, z jakimi mogą się zetknąć w życiu rodziny zróżnicowanej wyznaniowo lub religijnie, zwłaszcza w odniesieniu do praktykowania wiary, chrztu i religijnego wychowania potomstwa, oraz różnic zachodzących między nimi w poglądach najbardziej istotnych zarówno co do wiary, jak i co do oceny moralnej niektórych spraw. Należy wskazać nupturientom te zagrożenia, zapytać, jak we wspólnym życiu zamierzają rozwiązywać konflikty związane z życiem religijnym oraz wskazać drogi takich rozwiązań.

76. Duszpasterz powinien wywnioskować na podstawie przeprowadzonej rozmowy, jakie wartości religijne, moralne i światopoglądowe wyznają strony, a zwłaszcza strona niekatolicka. Niezależnie od tego, czy jest ona ochrzczona czy nie, wierząca czy też wychowana bez wiary lub od wiary odstąpiła, duszpasterz, zachowując delikatność wobec reprezentowanych przekonań, wyjaśni otwarcie zasady nauki katolickiej dotyczące jedności, nierozzerwalności małżeństwa oraz jego celów. Pierwszym zadaniem duszpasterza jest dopomóc w odkryciu wiary, jej umocnieniu i doprowadzeniu do dojrzałości. Należy także do niego ukazać, jak dla dobra rodziny i jej przyszłości potrzebna jest małżeńska zgoda, więź i harmonia.

77. Nie można, kierując się być może źle pojętym ekumenizmem, przemilczać wobec narzeczonych tego, że zawierane małżeństwo niesie dla obojga identyczne wymagania co do nierozzerwalności i wierności, niezależnie od zapytrań strony niekatolickiej lub niewierzącej, a zatem będzie ono dla obojga jedno i nierozzerwalne, nawet gdyby strona niekatolicka lub niewierząca wyznawała inne przekonania. Jeśli obie strony są ochrzczone, ich małżeństwo będzie też sakramentalne. Jeśli któraś ze stron otwarcie wykluczałaby nierozzerwalność, jedność lub sakramentalność małżeństwa, duszpasterz wyjaśni, że nie może asystować przy zawieraniu takiego małżeństwa, gdyż byłoby ono nieważne.

78. Stronę niekatolicką, jeśli jest ochrzczona, należy zobowiązać do przedstawienia świadectwa chrztu. W razie wątpliwości co do tego, czy fakt chrztu jest dostatecznie pewny lub jeśli zachodzi wątpliwość co do jego ważności, należy się zwrócić do ordynariusza miejsca. Jeśli wątpliwości nie da się wyjaśnić, wskazane jest, by obok zezwolenia na zawarcie małżeństwa mieszanego została udzielona *ad cautelam* dyspensa od przeszkody różnicy religii.

79. W zakresie kanonicznym nie można stosować niekatolickiej dyscypliny dopuszczającej możliwość zawarcia kolejnego małżeństwa po rozwodzie, a tym samym nie można akceptować dokumentów wydanych przez niekatolickie organy władzy duchownej stwierdzających stan wolny nupturienta (np. decyzji o uznaniu rozwodu cywilnego czy unieważnieniu małżeństwa lub decyzji hierarchy prawosławnego o zezwoleniu na drugie lub trzecie małżeństwo). W takich przypadkach stan wolny kandydata do małżeństwa mieszanego musi być stwierdzony przy zastosowaniu przepisów prawa kanonicznego (zob. art. 42 niniejszego Dekretu).

80. Przed zawarciem małżeństwa mieszanego proboszcz katolicki powinien poinformować nupturientów o stosowności spotkania z szafarzem strony niekatolickiej, tak by można było zweryfikować także zdolność prawną nupturienta niekatolickiego w świetle jego własnego systemu prawa małżeńskiego, a gdyby była potrzebna jakaś dyspensa lub zezwolenie, by mogły zostać mu udzielone zgodnie z wymaganiami prawnymi wspólnoty,

której jest członkiem.

81. Jeśli podczas przygotowania do zawarcia małżeństwa strona niekatolicka wyraziłaby gotowość przyjęcia chrztu lub przystąpienia do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, należy pamiętać, iż w żadnym przypadku nie można stawiać niekatolickiemu narzeczonemu takiego warunku, a ewentualnie ujawniony zamiar przystąpienia do Kościoła katolickiego należy dokładnie zweryfikować, badając przyczyny i stopień dojrzałości takiej decyzji. Ponieważ przygotowanie do chrztu wymaga odbycia katechumenatu (kan. 865 § 1) w niektórych przypadkach może być wskazane odłożenie chrztu na czas po zawarciu małżeństwa. W takiej sytuacji należy uzyskać dyspensę od przeszkody różnicy religii (kan. 1086 § 1) zaznaczając w prośbie, iż chodzi o katechumena.

82. Zezwolenia na zawarcie małżeństwa mieszanego, dyspensy od przeszkody różnicy religii czy zezwolenia na asystowanie przy zawarciu małżeństwa osoby, która odstąpiła od wiary katolickiej ordynariusz miejsca może udzielić, jeśli istnieje słuszna i rozumna przyczyna (może ją stanowić poważny zamiar zawarcia małżeństwa, w którym zawiera się między innymi dobro duchowe stron oraz ich potomstwa) oraz zostaną spełnione łącznie następujące warunki wymagane przez prawo powszechne (kan. 1125):

a) Strona katolicka winna oświadczyć na piśmie, iż jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo odejścia od wiary, jak również złożyć szczere przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim. W przypadku, gdy wiek narzeczonej lub narzeczonego świadczy na rzecz niezasadności składania przyrzeczenia dotyczącego potomstwa, można zrezygnować z jego odbierania.

b) Druga strona winna być powiadomiona w odpowiednim czasie o składanych przyrzeczeniach strony katolickiej, tak aby rzeczywiście była świadoma treści przyrzeczenia i obowiązku strony katolickiej. Jeśli natomiast drugą stroną jest osoba, która świadomie i dobrowolnie dokonała formalnego lub faktycznego odstępstwa od wiary katolickiej, winna złożyć, w obecności świadków, przyrzeczenie na piśmie, że nie będzie przeszkadzała stronie katolickiej w zachowaniu wiary i wykonywaniu praktyk religijnych, a także w tym, by wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim.

c) Obie strony winny być pouczone o celach i istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczać żadna ze stron.

83. Zobowiązania i oświadczenia narzeczonych, tradycyjnie zwane rękojmiami, należy postrzegać jako instrumenty, które porządek prawny daje duszpasterzom, by mogły zostać wykluczone lub przynajmniej zminimalizowane potencjalne zagrożenia, leżące u podstaw zakazu zawierania małżeństw zróżnicowanych wyznaniowo. Gdyby strona katolicka odmawiała złożenia wymaganego zobowiązania, duszpasterz winien stanowczo wyjaśnić, iż jest to nakaz wiary wynikający z prawa Bożego i ukazać znaczenie treści składanego zobowiązania. Oznacza ono, że z pomocą łaski Bożej, strona katolicka będzie wypełniała obowiązki wynikające z przyjęcia chrztu, unikając wszystkiego, co mogłoby zagrozić wierze katolickiej. Strona katolicka w odniesieniu do chrztu i katolickiego wychowania dzieci winna zgodnie z sumieniem uczynić wszystko, co będzie w zasięgu jej realnych możliwości, w poszanowaniu wolności religijnej i sumienia drugiego rodzica oraz troszcząc się o jedność i trwałość małżeństwa i o zachowanie komunii rodzinnej. Jeśliby mimo tego wyjaśnienia strona katolicka w dalszym ciągu odmawiała złożenia wymaganego

przyrzeczenia, duszpasterz zaniecha starania się o zezwolenie, gdyż zobowiązania stawiane przez Kościół katolikowi przy zawieraniu małżeństwa mieszanego są świętym wymogiem wiary. W takiej sytuacji małżeństwo nie będzie mogło być zawarte.

84. Gdyby niekatolik, poznawszy treść zobowiązań strony katolickiej, odmówił potwierdzenia tego faktu swym podpisem, duszpasterz wyjaśni znaczenie składanego przezeń oświadczenia, z którego wynika, że od niekatolika działającego w dobrej wierze Kościół nie żąda żadnej, pisemnej czy ustnej, obietnicy, poza przyjęciem do wiadomości, jakie zobowiązania ma strona katolicka. Gdyby narzeczony niekatolicki w dalszym ciągu odmawiał złożenia podpisu, duszpasterz, o ile ma moralną pewność, że treść przyrzeczenia strony katolickiej dotarła do świadomości strony niekatolickiej, sam poświadczy o tym fakcie. Zaznaczy jednak w prośbie o dyspensę lub zezwolenie, że strona niekatolicka, będąc poinformowana o treści zobowiązań drugiej strony, odmówiła potwierdzenia przekazania jej tej informacji.

85. W wypadku, gdy strona niekatolicka, przyjąwszy do wiadomości zobowiązania strony katolickiej, wyraźnie oświadczyłaby, że zrobi wszystko, by nie dopuścić do ich realizacji, duszpasterz wyjaśni, że małżeństwo, które zamierzają zawrzeć, ma być wspólnotą ich życia i miłości wobec Boga, a Kościół katolicki nie może akceptować sytuacji potencjalnie konfliktowej dla zawiązującego się ogniska rodzinnego, dotyczącej sfery najistotniejszych wartości. Gdyby pouczenia te nie odniosły skutku, duszpasterz postara się zbadać dokładnie powody takiego stanowiska strony niekatolickiej i przedstawi sprawę ordynariuszowi miejsca. Tak samo należy uczynić, gdyby katolik, który formalnie lub faktycznie odstąpił od wiary, odmawiał podpisania swych zobowiązań. Należy jednak pamiętać, że Kościół większą wagę przykłada do szczerego zobowiązania strony katolickiej niż do zapowiedzi ewentualnych trudności ze strony nupturienta niekatolickiego, które, przynajmniej co do zasady, nie niweczą wartości oświadczeń strony katolickiej w momencie ich składania. Jednak gdyby ordynariusz miejsca doszedł do przekonania, że wiara katolickiego nupturienta jest realnie, a nie tylko potencjalnie, narażona na niebezpieczeństwo, nie mógłby udzielić zezwolenia lub dyspensy. W przypadku istnienia niebezpieczeństwa dla wiary małżeństwo jest zakazane z samego prawa Bożego. Przypadki o charakterze wyjątkowym, dotyczące małżeństw mieszanych, mogą zostać skierowane przez ordynariusza miejsca do Kongregacji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.

86. Prośba o dyspensę lub zezwolenie, adresowana do ordynariusza miejsca strony katolickiej, powinna zawierać dokładne dane personalne nupturientów, słuszny powód do udzielenia dyspensy, nazwę wspólnoty religijnej strony niekatolickiej, jeżeli nupturient do jakiejś wspólnoty należy, oraz krótkie sprawozdanie z rozmowy duszpasterskiej. Trzeba w prośbie wskazać również wątpliwości, jeśli takie się pojawiły, co do faktu chrztu, stanu wolnego lub trudności w związku ze składanymi przyrzeczeniami i oświadczeniami. Należy załączyć egzemplarz złożonych przez stronę katolicką zobowiązań, wraz z podpisem drugiej strony o przyjęciu ich do wiadomości, lub z własnymi zobowiązaniami osób, które odstąpiły od Kościoła katolickiego (odpowiednio formularze 4, 5, 12a, 12b).

87. Obydwie strony: katolicka i niekatolicka podpisują oświadczenia i przyrzeczenia (formularz 4 lub 5) w trzech egzemplarzach. Jeden egzemplarz tych zobowiązań duszpasterz załącza do protokołu przedślubnego, drugi wysyła do kurii diecezjalnej wraz z prośbą o zezwolenie lub dyspensę, trzeci przekazuje stronie katolickiej. Do kurii należy wysłać także

cały sporządzony protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich, ze wszystkimi załącznikami (także „Zaświadczeniem” z USC). Po odpowiedniej weryfikacji dokumentów protokół należy odesłać z powrotem do parafii, wraz z udzielonym zezwoleniem lub dyspensą, ewentualnie uzasadnioną odmową.

88. Po uzyskaniu odpowiednich dyspens i zezwoleń, małżeństwo mieszane powinno zostać zawarte według odpowiednio dobranej formy wskazanej w „Obrzędach zawierania małżeństwa”. Ponieważ mogą się pojawić problemy dotyczące udziału w Eucharystii, ze względu na obecność świadków lub zaproszonych na uroczystość niekatolików, małżeństwo mieszane, sprawowane zgodnie z formą katolicką, odbywa się na ogół poza liturgią eucharystyczną. Jeżeli jednak przemawiają za tym okoliczności i na prośbę strony katolickiej ordynariusz miejsca udzieli zezwolenia, można odprawić obrzęd zawarcia małżeństwa w czasie Mszy św. Jeśli druga strona jest wyznania prawosławnego, ślub może się odbyć podczas Mszy św. i oboje nupturienti, o ile są w stanie łaski uświęcającej, mogą przystąpić do Komunii Świętej bez specjalnego pozwolenia ordynariusza miejsca. Gdy chodzi o dopuszczenie pozostałych ochrzczonych niekatolików do Komunii eucharystycznej, należy zachować przepisy wydane dla różnych wypadków (kan. 844). Jeżeli małżeństwo zawiera strona katolicka z katechumenem lub ze stroną niechrześcijańską, należy zastosować obrzęd przewidziany na tę okoliczność w rytuale, uwzględniając zmiany tam przewidziane. W tym przypadku nie dopuszcza się zawierania małżeństwa podczas Mszy św., a ordynariusz miejsca nie jest uprawniony do wyrażenia na to zgody.

89. Jeżeli nupturienti o to poproszą, ordynariusz miejsca może pozwolić, by kapłan katolicki zaprosił szafarza z Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej strony niekatolickiej do udziału w celebrowaniu małżeństwa, to jest do odczytania Pisma św., do wypowiedzenia słów krótkiej zachęty (lecz nie homilii) i modlitwy Błogosławieństwa. Nie może on jednak występować jako świadek urzędowy, wobec którego nupturienti wyrażają zgodę małżeńską – ani obok, ani zamiast katolickiego kapłana lub diakona (kan. 1127 § 3).

90. Z ważnych powodów ordynariusz miejsca strony katolickiej może, po zasięgnięciu opinii ordynariusza miejsca, w którym małżeństwo będzie zawierane, dyspensować stronę katolicką od zachowania formy kanonicznej małżeństwa (kan. 1127 § 2 – formularz 12c). Wśród powodów dyspensy można wziąć pod uwagę zachowanie harmonii rodzinnej, uzyskanie zgody rodziców na małżeństwo, uznanie szczególnego zaangażowania religijnego strony niekatolickiej bądź jej więź pokrewieństwa z szafarzem innego Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej.

91. Przed udzieleniem dyspensy od formy kanonicznej proboszcz strony katolickiej (kan. 1115) winien przeprowadzić pełne badanie kanoniczne narzeczonych w zwyczajnej formie, a więc sporządzić protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich, stwierdzić stan wolny stron i integralność konsensu oraz uzyskać potrzebne zezwolenia i dyspensy, w tym zezwolenie na zawarcie małżeństwa mieszanego.

92. Po udzieleniu dyspensy nupturienti winni zawrzeć małżeństwo zachowując – do ważności małżeństwa – jakąś publiczną formę jego zawarcia. Na pierwszym miejscu należy postawić zawarcie związku małżeńskiego we wspólnocie Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej strony niekatolickiej, jeśli zawarcie małżeństwa dokonuje się tam w formie publicznej i jest to rzeczywiście forma zawarcia małżeństwa z wyrażeniem zgody małżeńskiej, a nie inna ceremonia. W wyjątkowych i uzasadnionych poważną koniecznością przypadkach

ordynariusz miejsca udzielający dyspensy może zgodzić się na zawarcie przez nupturientów małżeństwa w formie cywilnej.

93. Nie jest dozwolone sprawowanie dwóch odrębnych obrzędów religijnych zawarcia małżeństwa (kan. 1127 § 3).

94. Należy zobowiązać stronę katolicką, by o zawarciu małżeństwa po udzieleniu dyspensy od formy kanonicznej powiadomiła proboszcza, który przeprowadził rozmowy kanoniczno-duszpasterskie przed zawarciem małżeństwa, aby zostało ono wpisane do księgi małżeństw, zgodnie z przepisem kan. 1121 § 3 oraz została dokonana adnotacja o zawartym małżeństwie w księdze ochrzczonych strony katolickiej (kan. 1122). Akt małżeństwa w takim przypadku sporządzany jest na podstawie odpowiedniego dokumentu potwierdzającego zawarcie małżeństwa i podpisują go przynajmniej małżonek katolicki i proboszcz.

VIII. Skutki cywilne małżeństwa

95. Kościół, uznając kompetencję państwa nad małżeństwem w tym, co dotyczy jego skutków cywilnych (kan. 1059), oraz wychodząc z założenia, iż państwo winno zapewnić pomoc, gwarancję i ochronę małżeństwu i rodzinie będącej fundamentem społeczeństwa, troszczy się, by każde małżeństwo kanoniczne było uznane w państwowym porządku prawnym, a małżonkowie mogli w pełni korzystać z przysługujących im praw. Dlatego wierni Kościoła katolickiego w Polsce zawierający małżeństwo kanoniczne, mają obowiązek uzyskania dla niego skutków cywilnych. Bez zgody ordynariusza miejsca nie wolno asystować przy małżeństwach nupturientów, którzy nie chcą, by ich małżeństwo wywierało skutki w prawie państwowym. To samo odnosi się do małżeństw, które z jakichkolwiek powodów nie mogą być uznane przez państwo (kan. 1071 § 1, 2°).

96. Zwyczajną drogą zapewnienia małżeństwu kanonicznemu skutków cywilnych jest zawarcie małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi (tzw. konkordatowego), spełniając wymogi określone w Konkordacie (art. 10). Nie ma więc obecnie żadnych powodów, by w zwyczajnych okolicznościach wierni zawierali odrębne małżeństwo cywilne przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego. Jedynie w sporadycznych przypadkach i przy zaistnieniu wyjątkowo poważnych racji wierni mogą uciec się do ceremonii cywilnej, pamiętając jednak, że w obliczu Kościoła nie będą małżeństwem, a więc nie powinni zamieszkiwać razem, nie mogą korzystać z praw małżeńskich, ze wszystkimi konsekwencjami natury moralnej i społecznej, w szczególności jeśli chodzi o dopuszczenie do sakramentów świętych, dopóki nie wyrażą zgody małżeńskiej według formy kanonicznej, jeśli są do niej prawnie zobowiązani.

97. Zawarcie małżeństwa jednym aktem, czyli podczas ceremonii kościelnej ze skutkami cywilnymi, wyraża koncepcję małżeństwa jako jednego związku zawieranego wobec Kościoła i uznanego w państwowym porządku prawnym. W przeciwnym razie utrwała się podział małżeństwa na „cywilne” i „kościelne”, co dla instytucji małżeństwa nie jest korzystne. Takie rozwiązanie pozwala też na uniknięcie sytuacji niepożądanych moralnie, gdy mężczyzna i kobieta pozostają ze sobą w nagannym i nieuregulowanym z kanonicznego punktu widzenia związku, nawet jeśli miałyby być to sytuacja tylko przejściowa. Dlatego odrębne zawieranie małżeństwa cywilnego i kanonicznego winno należeć do wyjątków i występować tylko w tych przypadkach, w których nupturienti są już od długiego czasu

cywilnie związani i pragną uregulować swą małżeńską sytuację w Kościele.

98. Szczegółową procedurę i formalności związane z zawarciem małżeństwa konkordatowego reguluje odrębna instrukcja Konferencji Episkopatu Polski³. Duszpasterz przeprowadzający przedślubne rozeznanie kanoniczne nie może przystępować do sporządzenia protokołu przedślubnego, dopóki narzeczeni nie złożą w kancelarii parafialnej „Zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa” (tzn. o braku przeszkód z prawa polskiego do zawarcia małżeństwa), sporządzonego przez kierownika Urzędu Stanu Cywilnego zgodnie z obowiązującym prawem polskim. Jeśli nupturienti zawarli już ze sobą małżeństwo cywilne, zamiast wspomnianego zaświadczenia przedkładają odpis aktu małżeństwa, wydany przez USC. W takiej sytuacji duszpasterz powinien zapytać ich o powody, dla których odkładali zawarcie małżeństwa kościelnego – zwłaszcza gdy trwało to długi czas – oraz o motywację, jaką się aktualnie kierują, pragnąc je zawrzeć. Winien także dopomóc nupturientom w dokonaniu sumiennej refleksji nad chrześcijańskim znaczeniem małżeństwa, tak by wykluczyć kierowanie się racjami czysto zewnętrznymi (jak np. chęcią przeżycia ceremonii ślubnej).

99. Przez złożenie i podpisanie dokumentów wymaganych przez prawo polskie narzeczeni wyrażają wolę uzyskania skutków cywilnych dla swego małżeństwa, spełniając w ten sposób jeden z warunków wymienionych w art. 10 Konkordatu. Obowiązkiem duszpasterza jest poinformowanie narzeczonych o treści podstawowych przepisów prawa polskiego dotyczących zawarcia małżeństwa i jego skutków. Odbywa się to poprzez zapoznanie ich z odpowiednimi przepisami prawa polskiego (formularz 16b) i może dokonać się w kancelarii parafialnej przez wręczenie narzeczonym wydrukowanych powyższych przepisów lub ich odczytanie.

100. Jeśliby narzeczeni oświadczyli, że nie chcą, aby ich małżeństwo wywierało skutki cywilne, lub gdyby przyrzekali, że skutki cywilne dla swojego małżeństwa kanonicznego uzyskają dopiero po zawarciu małżeństwa w Kościele, duszpasterz poinformuje ich, iż brak uznania ich związku w świetle prawa państwowego stawiłby w niekorzystnej sytuacji prawnej samych małżonków oraz ich przyszłe potomstwo, pozbawiając ich praw i dobrodziejstw przysługujących rodzinom w społeczności cywilnej. Są nimi przede wszystkim: ochrona prawna instytucji małżeństwa i rodziny, ochrona praw i obowiązków małżeńskich i rodzicielskich, kwestie natury socjalnej, majątkowej, spadkowej i fiskalnej. Gdyby nupturienti trwali przy swym sprzeciwie i przytaczali poważne racje dla zawarcia małżeństwa ważnego wyłącznie na forum kościelnym, duszpasterz przedstawi ich prośbę ordynariuszowi miejsca (formularz 16), informując narzeczonych, że ordynariusz miejsca może zezwolić na zawarcie małżeństwa bez skutków cywilnych tylko w wyjątkowych przypadkach z ważnych powodów pastoralnych. Duszpasterz odbierze także od narzeczonych pisemne oświadczenie (formularz 16a), że nie chcą, by ich małżeństwo wywoływało skutki cywilne, że mają świadomość wszelkich niedogodności, jakie się z tym wiążą oraz że dopełnią formalności cywilnych, gdy tylko ustąpią przyczyny, które aktualnie to uniemożliwiają.

³ Konferencja Episkopatu Polski, Instrukcja dla duszpasterzy, dotycząca małżeństwa konkordatowego z 12 listopada 1998 roku.

101. Zgoda na asystowanie przy zawarciu małżeństwa, które nie będzie uznawane przez państwo, może zostać udzielona przez ordynariusza miejsca tylko wówczas, gdy po starannym rozważeniu sprawy dojdzie on do przekonania, iż racje przedkładane przez nupturientów są na tyle istotne, że w danej sytuacji przeważają nad negatywnymi przesłankami wynikającymi z braku skutków cywilnych związku małżeńskiego. Ordynariusz miejsca winien ocenić, czy w konkretnym przypadku zwrócenie się o zezwolenie na zawarcie małżeństwa bez skutków cywilnych nie jest rezultatem tylko krótkowzrocznego spojrzenia, podczas gdy efekty zawarcia takiego związku byłyby w dłuższej perspektywie szkodliwe zarówno dla samych małżonków, jak i dla ich potomstwa.

102. Zaświadczenie stwierdzające, że oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński zostały złożone w obecności duchownego, stanowiące podstawę do sporządzenia aktu małżeństwa w Urzędzie Stanu Cywilnego sporządza proboszcz lub inny kompetentny duchowny (ordynariusz miejsca, czyli biskup diecezjalny, administrator apostolski, administrator diecezji, wikariusz generalny, wikariusz biskupi, biskup połowy, a także administrator parafii i inny duchowny odpowiednio delegowany). W nieprzekraczalnym terminie pięciu dni, liczonym według przepisów prawa polskiego, należy przekazać „Zaświadczenie” do USC właściwego ze względu na miejsce zawarcia małżeństwa. Można to uczynić albo osobiście albo przez zaufanego posłańca, lub wysyłając dokument przesyłką poleconą. Nie wolno powierzać małżonkom zadania powiadomienia USC o swym małżeństwie. Należy zadbać o to, by dysponować dowodem przekazania „Zaświadczenia” do USC w przepisany terminie – czy to poświadczeniem urzędowym w specjalnym rejestrze parafialnym lub na egzemplarzu, który pozostaje w parafii, czy to dowodem nadania przesyłki poleconej. Fakt wysłania „Zaświadczenia” należy także odnotować w protokole.

IX. Uwagi dotyczące celebracji małżeństwa

103. Wprowadzenie w obrzędy zawarcia małżeństwa winno być jednym z tematów katechez przedmałżeńskich i rozmowy duszpasterza z narzeczonymi, tak by dobrze rozumieli znaczenie gestów i tekstów liturgicznych oraz mogli aktywnie i godnie wziąć udział w celebracji. Duszpasterz powinien się starać, by narzeczeni dobrze i owocnie odbyli spowiedź przedślubną i przystąpili do Komunii Świętej (kan. 1065 § 2). Gdyby któraś ze stron wprost oświadczyła, że nie przystąpi do sakramentu pokuty, duszpasterz winien zapytać o przyczynę odmowy i podjąć sumienne starania, by życzliwie zachęcić nupturienta do odbycia spowiedzi. Jeśliby ten, mimo podjętych przez duszpasterza wysiłków, trwał w swym sprzeciwie, należy zastosować przepisy niniejszego Dekretu odnoszące się do małżeństw zawieranych przez osoby niepraktykujące (zob. art. 74, 82- 87).

104. Proboszcz parafii, jeśli osobiście nie będzie asystował przy zawieraniu małżeństwa, winien zadbać, by przy zawieraniu małżeństwa asystował kapłan lub diakon posiadający stosowne uprawnienie do asystowania (formularz 20a lub 20b). Jeśli proboszcz udziela delegacji tego uprawnienia (kan. 1111 § 1), winien odnotować to jeszcze przed ceremonią w odpowiednim miejscu protokołu.

105. Jeśli małżeństwo ma być zawierane w kościele nieparafialnym lub kaplicy, miejscowy proboszcz winien przekazać rektorowi tegoż kościoła protokół przedślubny i „Zaświadczenie” z USC, aby na tych dokumentach mogły zostać złożone wymagane

podpisy. Po zawarciu małżeństwa dokumenty te mają być bez zwłoki zwrócone proboszczowi.

106. Jeśli małżeństwo ma być zawierane w kościele nieparafialnym (rektoralnym lub zakonnym), proboszcz – o ile osobiście nie będzie asystował przy zawarciu tego małżeństwa i jest wymagana delegacja uprawnienia do asystowania – udzieli imiennej delegacji rektorowi kościoła lub właściwemu przełożonemu zakonnemu, z zaznaczeniem prawa do subdelegacji (kan. 137 § 3 oraz kan. 1111 § 2), z którego to prawa rektor lub przełożony winien skorzystać, jeśli sam nie będzie asystował przy zawieraniu małżeństwa (formularz 20c).

107. Proboszcz parafii personalnej (np. kapelan wojskowy) ważnie asystuje przy zawieraniu małżeństwa jedynie tych nupturientów, z których przynajmniej jedno podlega mu w granicach jego okręgu (kan. 1110). Jeśli żadne z nich nie jest podwładnym proboszcza personalnego, winien – do ważności małżeństwa – zwrócić się do proboszcza miejscowej parafii terytorialnej lub ordynariusza miejsca o delegację uprawnienia do asystowania.

108. Jeżeli żadne z nupturientów katolików nie należy do Kościoła łacińskiego, do ważnego asystowania przy zawieraniu przez nich małżeństwa należy uzyskać delegację od odpowiedniej lokalnej władzy katolickiego Kościoła wschodniego, do którego należą nupturienci, o ile Kościół ten posiada na terytorium Polski swoje struktury hierarchiczne lub od ordynariusza ustanowionego przez Stolicę Apostolską dla wiernych katolickich Kościołów wschodnich nieposiadających w Polsce własnej hierarchii, bądź od proboszczów ustanowionych przez tychże ordynariuszy (kan. 1109 KPK i kan. 829-830 KKKW).

109. Jeśli jednym z nupturientów jest chrześcijanin obrządku wschodniego (katolickiego lub niekatolickiego), do ważności małżeństwa wymaga się, by przy jego zawarciu asystował kapłan (biskup lub prezbiter). Jeżeli oboje nupturienci należą do Kościoła łacińskiego albo gdy jedno z nupturientów należy do Kościoła łacińskiego, a drugie jest chrześcijaninem niekatolikiem, ale nie wschodnim, lub jest osobą nieochrzczoneą, asystującym może być także diakon delegowany zgodnie z prawem.

110. Z zasady świadkami zawarcia małżeństwa (kan. 1108 § 1) winni być katolicy. Należy ich zachęcić, o ile to możliwe, do odbycia spowiedzi i przystąpienia do Eucharystii. Ich obecność nie jest bowiem jedynie warunkiem ważności małżeństwa kanonicznego, ale są oni także reprezentantami wspólnoty wierzących, która za ich pośrednictwem uczestniczy w sakramentalnym akcie odnoszącym się do tej wspólnoty. Przy zawarciu małżeństwa mieszanego jednym ze świadków może być ochrzczony niekatolik. Jeśli zawierane jest małżeństwo konkordatowe, świadkowie winni być pełnoletni.

111. Przy zawarciu małżeństwa proboszcz lub inny duchowny w jego zastępstwie winien zatroszczyć się o to, by zostały odpowiednio podpisane wymagane dokumenty. Podpisy w protokole przedślubnym składają asystujący i świadkowie, natomiast na „Zaświadczeniu”, które będzie przekazane do USC, asystujący, nupturienci i świadkowie. Nupturienci i świadkowie winni to uczynić przed rozpoczęciem ceremonii. Kapłan lub diakon asystujący podpisuje dokumenty po zakończeniu ceremonii. W żadnym wypadku nie wolno podpisywać dokumentów na ołtarzu. Nigdy nie wolno także tego czynić w trakcie celebracji liturgicznej.

X. Zapisanie zawartego małżeństwa

112. Po zawarciu małżeństwa proboszcz winien zatroszczyć się o to, by zostało ono odpowiednio zapisane w księdze zaślubionych (kan. 535 § 1 i 1121 § 1-3).

113. Oprócz powiadomienia o zawartym małżeństwie miejscowego Urzędu Stanu Cywilnego (w przypadku małżeństwa ze skutkami cywilnymi), proboszcz winien także powiadomić o nim parafie chrztu małżonków (kan. 535 § 2 i 1122 § 2, formularz 10), lub samemu zadbać o dokonanie odpowiednich wpisów w aktach chrztu, jeśli znajdują się one w parafii, w której małżeństwo zostało zawarte (kan. 1122 § 1). Jeśli małżeństwo zostało zawarte w oparciu o licencję z innej parafii (kan. 1070), o zawartym małżeństwie należy powiadomić również parafię udzielającą licencji (formularz 8). W przypadku, gdy zawiadomienia o zawartym małżeństwie mają być przesłane za granicę, proboszcz winien uczynić to za pośrednictwem swojej kurii diecezjalnej.

114. Gdyby z racji zawarcia małżeństwa między nupturientami należącymi do różnych Kościołów *sui iuris* mężczyzna należący do Kościoła łacińskiego wyraził wolę przejścia na wschodni obrządek kobiety, względnie kobieta (obrzędki łacińskiego lub wschodniego) chciała przejść na obrządek męczyzny, zgodnie z przepisami prawa (kan. 112 § 1, 2° i kan. 33 KKKW), po zawarciu małżeństwa należy powiadomić o tym kurię diecezjalną, która zadba o to, by został dokonany właściwy wpis w akcie chrztu (kan. 535 § 2).

115. Jeśli małżeństwo nie zostanie zawarte w ciągu roku od sporządzenia protokołu przedmałżeńskiego, badanie kanoniczne należy powtórzyć, zwracając uwagę na przyczyny, dla których planowane małżeństwo nie doszło do skutku. Podobną rozważę należy okazać, gdy duszpasterz otrzyma wiadomość, że w analogicznym okresie było planowane zawarcie małżeństwa z inną osobą, które nie doszło do skutku.

116. Protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich i wszystkie dokumenty związane z zawarciem małżeństwa należy zachować w archiwum parafialnym i strzec, by nie dostały się w ręce osób niepowołanych (kan. 535 § 4). Ze względu na konieczność ochrony tajemnicy duszpasterskiej nie wolno ich udostępniać żadnym organom i instytucjom świeckim bez zgody ordynariusza miejsca.

XI. Małżeństwo zawarte przez katolika wobec wschodniego kapłana akatolickiego bez dyspensy od formy kanonicznej

117. Małżeństwo zawarte przez katolika z osobą należącą do wschodniego Kościoła akatolickiego wobec wschodniego kapłana akatolickiego bez dyspensy ordynariusza miejsca strony katolickiej od formy kanonicznej jest, zgodnie z kan. 1127 § 1 ważne, ale niegodziwie (nielegalnie) zawarte. Ze względu na konieczność zweryfikowania, czy nie zostały naruszone zasady prawa Bożego oraz czy strona katolicka spełniła wszystkie warunki do ważnego zawarcia małżeństwa, zanim zostanie dopuszczona do Komunii eucharystycznej, winna przedłożyć u proboszcza katolickiego parafii zamieszkania świadectwo ślubu zawartego w cerkwi oraz świadectwo chrztu. Ponadto winna ona złożyć przyrzeczenie i oświadczenie (formularz 4), stosując odpowiednio przepisy odnoszące się do zawierania małżeństw mieszanych. Należy sporządzić protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich

z narzeczonymi, jaki zwykle sporządza się przed zawarciem małżeństwa. Następnie dokumenty te przekazuje się do kurii diecezjalnej w celu uzyskania od ordynariusza miejsca uprawomocnienia tego małżeństwa na forum Kościoła katolickiego (formularz 12c). Na podstawie deklaracji ordynariusza miejsca proboszcz parafii zamieszkania małżonków sporządza akt małżeństwa w księdze parafialnej zaślubionych (kan. 1121 § 3) oraz powiadamia parafię chrztu strony katolickiej o zawarciu przez nią małżeństwa w cerkwi (kan. 1122).

XII. Przepisy końcowe

118. Datę wejścia w życie niniejszego Dekretu ogólnego określi Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, po uzyskaniu *recognitio* Stolicy Apostolskiej.

+ *Stanisław Gądecki*
Arcybiskup Metropolita Poznański
Przewodniczący KEP

+ *Artur G. Miziński*
Sekretarz Generalny KEP